

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

№ 46 (2270) Год XLIV

Беласток 14 лістапада 1999 г.

Цана 1,20 зл.

Шчасце — гэта хвіліны

З Рэнатай БІЛЬМІН, лаўрэаткай III і IV Конкурсаў Беларускай паэзіі прозы, размаўляе Ганна Кандрачук.

— Па адкуцыі ты эканамістка, працуеш на кіраунічай пасадзе ў Powszechnym Towarzystwie Emerytalnym (страховачнай фірме) і ўжо другі раз, запар, выйгрываеш важны конкурс. Як гэта ёсць? Ты, на дадатак, ніколі не вывучала беларускай мовы.

— Гэта быў выпадак.

— Твой жыццём кіруе выпадак?

— Неяк так ладзіцца. Выпадкова паслала я сваіх дзяцей у беларуское прадшколле, выпадкова пазнаёмілася з Віктарам Шведам і Алінай Ваўранюк.

— Пішаши найперш свае вершы на польскай мове, пазней з дапамогай сяброву перакладаеш іх на беларускую мову. Ці гэта з нагоды конкурсу?

— Сапраўды, нешта такое можна падумаць. Але не дзеля конкурсу перакладаю вершы. Мяне цікавіць іх гучанне на беларускай мове. А калі ідзе пра конкурс, гэта сябры-беларусы заахвоцілі мяне прыняць удзел.

— І як успрымаеш Рэнату Більмін на беларуску?

— Часта атрымоўваецца так, што беларуская і польская версіі ёсць аднолькавыя. Я лаўлю сябе на tym, што пішу па-беларуску на польскай мове. У мяне беларуская душа. Беларуская мова больш пластычная, разнаколерная, мае больш адценняў. Мне падабаецца тое, што на адно польскае слова існуе некалькі беларускіх варыянтаў.

— У тваіх вершах многа ветру, чардзейной метафізікі? Адкуль гэта ў цябе? Ці ў сям'і былі мастацкія праявы?

— Я папраўдзе вельмі мала ведаю сваіх бацькоў. Яны вечна былі заняты працай. А калі ідзе пра метафізіку, дык мая бабуля, па маці, варажыла з карт. Яшчэ да майго нараджэння нешта страшнага там пабачыла і кінула варажбу. Дзед, па бацьку, таксама займаўся нечым дзівосным. Ён аздараўляў хатнюю жывёлу. Замаўляў хворых коней.

— Калі ты пачала пісаць вершы?

— У ліцэі.

— Ты недзе іх друкавала ці, як большасць ліцэістаў, пісала ў стол?

— Паслала ў часопіс „На прэлаж”, гэта быў 1986 год. Праўда, там маіх вершоў не надрукавалі. Затое быў каментарый; пісалі, каб я папрацавала над формай, бо нешта ёсць у маіх вершах.

— Свае творы пасылала ты ў Беластоцкае радыё, у літаратурную пошту.

— Гэта быў 1992 год, сяброву мяне намовіла.

— Ты мела вельмі карысную рэцензію Веслава Шыманскаага.

— Пасылаючы там свае вершы, я спадзявалася перш за ёсць каментария.

[працяг 5]

Узнагароду Сяржуку Кулягіну ўручала Кася Камоцкая. На другім плане: Алена Мароз і Глор'я Карпюк.

Фота Войцеха ПАЦЭВІЧА

Якая будучыня „Бардаўскай восені”?

Аляксей МАРОЗ

— Сем конкурсных выкананіцай і трох зоркі: Алеся Камоцкі, Кася Камоцкая і Віктар Шалкевіч ды польскі бард Шыман Зыховіч выступілі ў час сёлетняга Фестывалю „Бардаўская восень”, арганізаванага Звязам беларускай моладзі, які 29 і 30 кастрычніка г.г. праходзіў у Бельскім доме культуры.

З ліку сямі выкананіцай выступіла чатырох бардаў з Рэспублікі Беларусь, а таксама Алег Кабзар з Бельска-Падляшскага (ён родам таксама з Беларусі) і два гурты з Гайнайскага белліцэя: „Гоман” і „Знічка”. Журы, якое складалі Кася Камоцкая, Багдан Сіманенка, а ўзначальваў Ежы Завіша — дырэктар Дэпартамента нацыянальных меншасцей Міністэрства культуры, вылучыла трох выкананіцай, якіх узнагародзілі ўжо бяльшчане. Гран-пры фестывалю і заадно ўзнагароду бурмістра Бельска-Падляшскага атрымаў Сяржук Кулягін з Магілёва, па прафесіі тэлежурналіст. Гурт „Гоман” з Гайнайскага белліцэя з салісткай Ілонай Карпюк атрымаў ўзнагароду Рады бацькоў Падставовой школы № 3, а Алена Мароз з Мінска, студэнтка беларускай філалогіі і журналіст па прафесіі, ад Бельскага аддзела БГКТ.

Новую ўзнагароду — „Залатога Ваську” — прыдумаў Лявон Тарасевіч і другая камісія пад ягоным старшынствам прысвоіла яе Сяржуку Храмаву з Брэста (па прафесіі ён следчы міліцыі).

— За простыя слоўкі і музыку для простых людзей, — уручаючы прыз заявіў Лявон Тарасевіч. — Мы ўвесе час думали, як дапасаваць прызы да реаліяў Бе-

ласточчыны. Калі ў Амерыцы ёсць „Аскары”, у Польшчы — „Фрыдэрыкі”, падумалі, што на Беласточчыне добра было б даваць „Залатога Ваську”.

Барды найчасцей выконвалі лірчныя творы, але Ігар Кулягін заяўвіў, што песня не будзе аўтарской, калі не будзе адклікацца да палітычных падзеяў. Сюжэты, выкліканыя беларускай палітыкай актуальнага ў аўтарскай песні і на сённяшні дзень. У час конкурснага агляду найбольш горача ўспрымаліся выступленні гуртоў „Гоман” і „Знічка” з Гайнайскім, якім спадарожнічала свая публіка. Гайнайскія белліцэісты разам са сваімі настаўнікамі прыехалі ажно на трох аўтобусах. Узнагароду атрымаў гурт „Гоман”, у якім выступілі Тамаш Сцепанюк, Марцін Харкевіч, Павел Аляксюк, Кароль Вакулюк і салістка Ілона Карпюк. Раней выступалі яны найчасцей з фолькавай музыкай і панк-рокам і толькі на бардаўскі фестываль пачалі рыхтаваць песні набліжаныя да аўтарскіх. Салістка Ілона Карпюк, якая з калектывам „Знічка” найчасцей выступала на аглядзах арганізаваных БГКТ, заяўвіла, што даўно ўжо яе марай было выступіць на „Бардаўской восені”. Адметнасцю ліцэйскага гурту была багатая інструментоўка, якая добра ўспрымалася вучнёўскай публікай.

Апрача згаданых гуртоў астатнія выкананіцы прыехалі з традыцыйнай аўтарскай песняй. Аднак сёлета паявліся крытычныя заўвагі наконт нізкага ўзроўню фестывалю. Сам старшыня Звязу беларускай моладзі заяўвіў, што бардаўская песня як на Беларусі, так

[працяг 2]

Для сельскай гаспадаркі і дарог

Галоўную дзейнасць фірмы FARM-AGRO засяроджваюць у Плянцы, на прадукцыі ўгнаення для фермераў: аміачнай салептры, мачавіны, калійных солей, фасфатаў і многакампанентных угнаенняў NPK. На апошні выраб наша прадпрыемства атрымала знак якасці „Q” падчас вострай аўдытарскай праверкі.

[шырэй 3]

Алег Трусаў у Беластоку

Алег Трусаў бывае частым гостем у Польшчы. Гэтых некалькі дзён былі для яго днімі інтэнсіўнай працы. Адразу пасля прыезду 27 кастрычніка ён сустрэўся на прэс-канферэнцыі з беластоцкімі журналістамі. Старшыня ТБМ шмат чаго расказаў і адказваў на пытанні, якія датычыліся становішча беларускай мовы ў Беларусі.

[болей 4]

Гульня ў каҳанне

Жанчына не адступала. Расправанаючыся з бязважкі фініклюшак, як во-прытная натурашыца, лёгкім, балетным крокам перапраўлялася з аднаго на другі бераг сну. Першая на паўпразысты паркет зляцела шоўковая блузачка, адсланяючы карункавыя сакрэты бюстгальтара. Следам блузачкі пайшла і кароценькая, летняя спадніца і Юрасю, які ўсё яшчэ намагаўся адагнаць ад сябе непрыстойны міраж, раптам зрабілася неяк цікава.

[апавяданне М. Андрасюка 5]

Пра „саксы” ў Польшчы, рэжет ды беларуса Юру

Цяпер Юру пашанцавала, бо ўжо другі раз працуе ў таго ж самага гаспадара. Калі прыехаў першы раз, вясною, то двое сутак качаваў на вакзале, не ведаючы мовы і горада. Тады ж у яго рэакцыі забралі 50 долараў, пакуль нехта не падказаў, што ёсць біржа, дзе польскія гаспадары забіраюць „рускіх” на работу. Калі прыехаў другі раз, прыйшлося спаць у кустах. Добра, што было лета.

[заробкты турызм 8-9]

Разметка ў Орлі

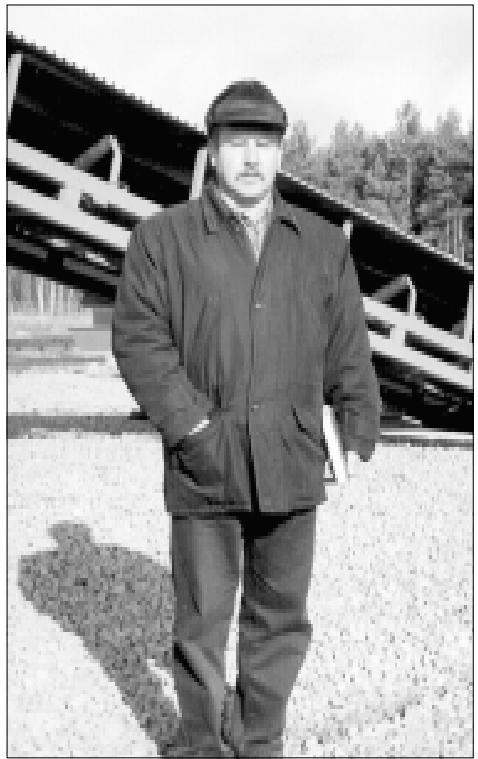
У Орлі напічваеца каля дваццаці вуліц. Некаторыя з іх маюць статус павятовых дарог. На такіх вуліцах значны дарожны рух пагражае бяспечны пешаходаў. Пры іх знаходзяцца, між іншым, школа, гімназія, амбулаторыя, храмы і магазіны. Вясною 2000 года ў Орлі з'явіцца размечаныя пераходы.

[дарожная бяспека 10]

Для сельскай гаспадаркі і дарог

Пра вытворчую дзейнасць фірмы FARM-AGRO з Бельска-Падляшскага расказвае прэзас яе прайлення Міраслаў ЦЕЛУШЭЦКІ.

пер там яшчэ прадукцыю ўгнаення для садаводства і для папулярных цяпер газонаў. На траву будзем даваць больш азотавых кампанентаў, а для садоў больш кальцуно і фосфару. Расфасоўваць іх будзем у пакеты вагою 1, 2 ці 3 кілаграмы, бо ж не кожнаму патрэбны 50-кілаграмовы мяшок. Хочам там таксама запусціць прадукцыю фосфарных угнаення для Нарвегіі, расфасоўваючы іх па паўтонныя мяхі біг-бэгі.

А галоўную дзейнасць засяроджваем у Плянцы, на прадукцыі ўгнаення для фермераў: аміачнай салетры, мачавіны, калійных солей, фасфатаў і многакампанентных угнаення NPK. На апошні выраб наша прадпрыемства атрымала знак якасці „Q” падчас вострай аўдытарской праверкі пад патранажам прэм'ер-міністра Ежи Бузка. Гэта вялікі гонар нам і сведчанне высокай якасці нашай прадукцыі. На ўсе іншыя вырабы атрымалі мы сертыфікат якасці ў Польскім цэнтры даследаванняў і сертыфікацыі ў Піле. Цяпер уводзім працэдуру ISO-9002 і спадзяемся да паловы 2000 года праісці аўдит і поўнасцю працэдуру ўвесці.

У май г.г. нас прынялі, як трэцюю фірму з Польшчы, у прэстыжную Міжнародную асацыяцыю ўгновальной працьковасці (International Fertilizer Industry Association); да нас прынялі туды пульскія „Azoty” і Цэнтр замежнага гандлю СIECH. Гэта сведчанне стандарту нашай фірмы, бо каб апінуцца ў Асацыяцыі мы праішлі востры аўдит і фірму нашу ператрэслі на ўсе бакі.

Нашу прадукцыю накіроўваем галоўным чынам на польскі рынок, а па меры магчымасцей абслугуўваем і замежныя контракты ў Швецыю, Нарвегію, Германію і Аўстрыю. Нашы вырабы пастаўляем у 50-кілаграмовых мяшках,

500-кілаграмовых біг-бэгах і навалам у вагонах — згодна заказу нашых контрагентаў. Апрача ўгнаення пастаўляем фірмам зімовага ўтрымання дарог каля 50 тысяч тон тэхнічнай солі.

Наш патэнцыял вялікі. Да нашага завода пракладзена шырокая і вузкая калія; нядайна паклалі мы новую рэйкі шырокай калія. Канчаем будову вялікага разгрузачнага тэрмінала. Вырабляем 400-500 тысяч тон угнаення ў год. Маём магчымасць разгружачу 5 000 тон у суткі пастаўляемай нам сыравіны, а з гэтай колькасці можам мяшачу 1 000 тон у суткі, 3 000 тон у суткі расфасоўваць і рэшту перагружаць навалам. У нас найбольшы патэнцыял на ўсёй усходній мяжы ў галіне цяжкай хіміі.

Галоўным нашым пастаўшчыком калійных солей з'яўляецца камбінат у беларускім Салігорску. Сыравіну для фосфарных угнаення завозім з Кольскага паўвострава ў Расіі — там найбольшы і найлепшы ў свеце залежы. Кампаненты для азотавых угнаення атрымоўваем з Ноўгарада-Вялікага і Дарагабужа ў Расіі.

На нашу прадукцыю атрымоўваем многа заказаў і мы запусцілі пастаўку марскім фрахтам у Шчэцін; там цяпер засноўваем нашу тэрміナルную базу. А на ўнутраным рынку мы найболыш заказаў атрымоўваем з Апольскага ваяводства! Там лічаць! Нашы вырабы тамашнія фермеры адразу аддавалі ў немецкія лабараторыі, якія пацвярджалі іх высокую якасць, а і нашы цэны канкурэнтныя, бо мы стараемся мінімалізаваць кошты; наша працаванда 30% таннейшая за цэны іншых польскіх вытворцаў угнаення. Таксама многа пастаўляем у Цэнтральную Польшчу, асабліва ў рэгіён Гожув Велькопольскага, Серадза, Влацлаўка

і Быдгашчы. А ў нашым рэгіёне прададем мала. Мабыць, вынікае гэта з таго, што на заходзе краіны вялікатаўарныя прадпрыемствы на базе сельскагаспадарчых камбінату і вялікія фермеры купляюць у нас па некалькі тысяч тон угнаення ў адразу.

Наладзілі мы і супрацоўніцтва з французскай глобальнай фірмай Lafarge, з якою заснавалі суполку для вытворчасці раздробленай гранітнай крошкі (kruszywa) на патрэбы жыллёвага і дарожнага будаўніцтва. Хочам запусціць вялікую перасыпальную ўстаноўку ў Плянцы і ў наступным годзе пастаўляць 150-200 тысяч тон гранітнай крошкі найвышэйшай якасці. Ужо пастаўляем гэтыя наш выраб на пабудову дарог Сувалкі — Шылішкі і Беласток — Баброўнікі. Перспектывай мэтай паставак гэтай нашай прадукцыі прадугледжваем аўтастрады, якія неўзабаве будуць будавацца ў Польшчы. Гранітную сырavіну атрымоўваем з Мікашэвіч на Палесці; там адны з найбольшых у Еўропе залежаў. Нямнога разбітую сырavіну мы дапрацоўваем паводле пастаўленай з Францыі тэхналогіі.

На фрахт наших вырабаў мы 2-3 разы ў год арганізуем таргі сярод транспартных фірмаў і ў выніку выбіраем 2-3 перавозчыкаў, якія пасля возяць на шу прадукцыю па вытаргаваных цэнах. Сыравіну з усходу возіць нам чыгунка. Пастаўкі нам тэрміновыя, а якасць пастаўляемай сырavіны вельмі высокая. Варта тут заўважыць, што ўгнаенні, вырабляемыя на Захадзе — з тae ж самае, усходнія, сырavіны.

Сёння даем працу калія двумстам людзям. Палова з іх — жыхары навакольных вёсак, а палову давозім сваім транспартам з Бельска і Гайнавікі. Калі поўнасцю запусцім выраб крошкі для дарог, паўстануць і наступныя месцы працы.

Запісаў Аляксандар Вярбицкі

старшина Камісіі па справах самаўрада і камунальной маёмы Рады гміны Аляксандар Шыманскі. — Калісці гміна прадала будынак аптэке за 45 млн. зл., а шэсць гадоў пазней аптэкар закрыў аптэку і хоча цяпер прадаць яе за 430 млн. зл. Такім самым чынам можам страціць ветэрынарную лячэбніцу.

— Гміна прыняла рашэнне без майго ведама, хаця я арандую памяшканне на ветэрынарную патрэбы, — кажа Юзэф Бжана, які ветэрынарам працуе ў Орлі ўжо 29 гадоў. — Мяне здзіўляе адно: гмінная ўправа не імкнецца прадаць сапраўды непатрэбныя грамадскасці школы будынкі ў Шчытагах ці Вульцы-Выганоўскай, а толькі ліквідуе важныя для жыхароў установы ў Орлі. На працягу 9 гадоў гміна ні граша не дала на ўтрыманне лячэбніцы. Калі не будзе ўмоў для вядзення ветэрынарнай дзейнасці, калі гміна некаму прадасць будынак лячэбніцы на нейкую неакрэсленую вытворчасць, я ў Орлі працеваць не буду. Проста, працеваць будзе немагчыма.

Міхал Мінčэвіч
Фота аўтара

ся ветлівы голас канторшчыцы, — камп'ютэр заняты.

Так паўтарала яна яшчэ некалькі разоў. Урэшце камп'ютэр спрацаваў.

Афармленне майго крэдыта заняло чыноўніцы калія дзесяці хвілін. Як мне паяснілі працаўнікі СОП, праблема заключалася ў тым, што ўсе трэй банкаўскія камп'ютэры падключаны на адной лініі.

— Калі афармляеца справа ў Кляшчэлях, — гаворыць загадчыца філіяла Вольга Сцяпанюк, — нельга ў той час увесці даныя дубіцкага ці чаромхаўскага

га кліента. З аднаго боку добра атрымаць неабходныя даныя наконт усіх кліентаў (з Дубічай, Чаромхі ці Кляшчэляй) не патрабуючы ездзіць у кожную мясціну паасонба, з другога боку няявігадна, бо кліенту прыходзіцца непатрэбна даўжэй чакаць. Ды і нам стварае гэта лішні клопат. Адчыгваецца работа, нервуюцца людзі. Мы ў тым бездапаможны, — з сумам канстатавала мая субяседніца.

А ці сапраўды так быць павінна? Уладзімір Сідарук

Каму патрэбны ветэрынар?

Хаця большасць жыхароў Арлянскай гміны займаецца сельскай гаспадаркай, мясцовай ветэрынарнай лячэбніцы пагражае ліквідацыя. Супраць склаўшайся сітуацыі выступаюць таксама радныя, якія земляробствам не займаюцца.

Раней, пры камуне, на тэрыторыі Арлянскай гміны адначасна працеваала калія дзесяці ветэрынараў. Да 1974 г. ветэрынарная лячэбніца змяшчалася ў драўляным доме па вуліцы Крывой. У кастрычніку гэтага ж года лячэбніца атрымала новы мураваны будынак па вул. Польнай. У ім былі аператарыны зал, аптэка, кабінет, пральня і кватэра на другім паверсе. Побач стаялі гаспадарчыя памяшканні, гараж і аднапавярховы жылы будынак для чатырох ветэрынарскіх сем'яў. Да канца 1990 г. працеваала ў Орлі дзяржаўная ветэрынарная лячэбніца, у якой зімалася больш за дзесяць асоб. Апрача 2 лекараў і 6 тэхнікаў ветэрынары заняты мелі шафёр, бухгалтар, прыбіральшчыца, сто-

раж і апальшчыкі. Тады практична ў кожнай гміне была свая лячэбніца.

Пасля палітычных перамен лячэбніца стала страціла статус дзяржаўнай і стала самаўрадавай установай. У выніку піцігадавага знаходжання ў самаўрадавым распараджэнні з працы адышлі ветэрынарныя тэхнікі і аблуга. Працеваць застаўся толькі адзін лекар ветэрынары — Юзэф Бжана (на здымку). Гміна практична не цікавілася станам будынка і абсталівання. Ігнараваліся таксама пастулаты ветурача наконт продажу яму перададзеных ваяводам гмінаму самаўраду ветэрынарных прылад, якія чатыры гады стаялі ў мяшках пад ключом. Да нядайняга часу ветэрынар жыў у кватэры над лячэбніцай, але з верасня гэтага года, калі перасяліўся ў новапабудаваны дом у Бельску, на працу ў Орлю даяздждае. Тут ён у лячэбніцы арандуе памяшканне на ветэрынарную дзейнасць плошчу 30 кв. м.

Калі ветэрынар вызваліў кватэру ў лячэбніцы, гміна, нягледзячы, што

Непаслухманны камп'ютэр

Няма, пэўна, ніводнага прадпрыемства ці ўстановы, якія не карыстаюцца камп'ютэрам. Гэтае вынаходства патрапіць заступіць працу многіх працаўнікоў, захаваць у сваіх нетрах шмат інфармацый.

Камп'ютэр абсталіваў і Кляшчэльскі сельскагаспадарчы банк (СОП) у сябе, як і чаромхаўскім і дубіцкім філіялах.

Калі мне спатрэбілася ўзяць крэдыт,

я дамовіўся з загадчыкам чаромхаўскага філіяла, што неабходныя дакументы змагу аформіць у любы час і неадкладна атрымаць грошы.

Пайшоў я ў канцы кастрычніка. У памяшканні банка было некалькі кліентаў. Калі падышла мая чарга, канторшчыца прыселася да камп'ютэра і хацела аформіць мне крэдыт, аднак машына не схадзела слухаць чыноўніцу.

— Трэба крыху пачакаць, — пачуў-

Алег Трусаў у Беластоку

Ва ўніверсітэце на Кафедры беларускай культуры. Другі справа — Алег Трусаў.

Па запрашэнні Кафедры беларускай культуры Універсітэта ў Беластоку трывалі дні быў у нас беларускі вучоны-археолаг, выкладчык Беларускага ўніверсітэта культуры, вядомы грамадскі дзеяч, старшыня Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны кандыдат гісторычных навук Алег Трусаў.

Алег Трусаў бывае частым гостем у Польшчы. Гэтых некалькі дзён былі для яго днімі інтэнсіўнай працы. Адразу пасля прыезду 27 каstryчніка ён сустрэўся на прэс-канферэнцыі з беластоцкімі журналістамі ў Цэнтры грамадзянскай адукацыі „Польша — Беларусь”. Старшыня ТБМ шмат чаго расказаў і адказаў на пытанні, якія датычыліся становішча беларускай мовы ў Беларусі, а таксама пайнфармаў сабраных аб tym, што робіць Таварыства беларускай мовы, каб родная мова дарэшты не прыйшла ў стан заняпаду (шырэй пра прэс-канферэнцыю чытайце ў наступным нумары „Нівы”).

28 каstryчніка Алег Трусаў наведаў нашу рэдакцыю, дзе правёў доўгую гутарку з галоўным рэдактаром Віталем Лубам. Яны абмяняліся кніжкамі і газетнымі выданнямі і дамовіліся аб

больш цесным супрацоўніцтве, бо мэта ў нас адна — дбанне пра захаванне роднай мовы, культуры, гісторыі, адным словам, тых фактараў, без якіх няма нацыі.

У той жа дзень вечарам Алег Трусаў выступіў на Кафедры беларускай культуры з дакладам „Беларуская кафля”. То, пра што без ніякіх паперак, але са слайдамі расказваў гэтыя вядомы вучоны, вынікала з яго канкрэтнай працы як археолага. А ўдзельнічаў ён у шматлікіх раскопках, якія вяліся на тэрыторыі Беларусі. Да таго, як я стаў палітыкам, сказаў Алег Трусаў, я на працягу восьмі гадоў вёў раскопкі ў Лідскім замку, дзесяць гадоў — у Міры, таксама ў Гародні — у Старым замку, адным словам, археалогія я займаўся да 1991 года.

Трэба падкрэсліць, што і пазней, будучы членам беларускага парламента XII склікання (1990-1996 гады), калі Алег Трусаў быў намеснікам старшыні камісіі па культуре, адукацыі і захаванні гісторычнай спадчыны, то ад сваёй прафесіі далёка не адышоў.

Што датычыцца даклада ва ўніверсітэце, дык быў ён прадстаўлены з вялікім знаўствам і эрудыцыяй вучонага-

археолага. Кандыдат гісторычных навук Алег Трусаў паказаў эвалюцыю кафлі на Беларусі (асабліва на прыкладзе замка ў Лідзе з XIV-XVII стагоддзяў). Кафлі, якія вырабляліся ў Беларусі, спачатку мелі лінію кветкі, пасля — квадратную форму, яшчэ пазней быўла каробчатая кафля (XVI ст.). У Палацку Алег Трусаў знайшоў самую старую беларускую кафлю з выявай беларускага скамароха (XV ст.).

У Лідзе кафлі былі скромныя, бо там у замку жылі жаўнеры. Знойдзена першая геральдыка з Заслаўя, гэта кавалак герба Глябовіча.

Паліва на кафлях з'яўляецца ў XVI ст. Кафлі з зялёной палівай упершыню паявіліся ў Лідзе. З часоў Рэнесансу знойдзены заслаўскія кафлі з выявай магната ў берэце, з барадою (II палова XVI ст.).

Калі ў Лідзе была толькі зялёная кафля, дык у Гародні — паліхромная, разнаколерная, акрамя стандартных сюжэтаў паяўляюцца індывідуальныя кафлі для Стэфана Баторыя.

Цікавінкі з Мірскага замка: Радзівілы самі малявалі праекты кафляў. Вось прадстаўлены сюжэт, нейкі міф. Цэлая гама колераў. А тут медальён, які вешалі на сценах, з трывам трубкамі — гербам Радзівілаў. Ёсць і кафля з канкрэтнай датай: 1583 год.

Сюжэтныя кафлі паяўляюцца ў эпоху барока: замак, цар, царыца, ляжынь смок (кафля знойдзена ў Мсціслаўлі, вялікім цэнтрам кафлярства, адкуль Алег Трусаў родам). Або выява мсціслаўская шляхцюка ў ботах і з шабляй.

Пры раскопках у Віцебску, у ратушы, была знойдзена галандская кафля, яна была не рэльефная, а размаляваная (XVIII ст.). Мазырская кафля мела рэльеф і малюнак. Мабыць, паходзіць яна з часоў Кацярыны II, калі Мазыр апынуўся пад Расіяй.

У часы класіцызму кафлі былі белыя, чистыя, без роспісу.

Беларускія майстры мелі вялікія традыцыі ў кафлярскай справе. У Копысі, мястечку пад Оршай, было 20 кафлярняў. Добрая майстры былі ў Мінску на Траецкім прадмесці. Самая унікальная кафля гэта апосталы вырабу Сцяпана Іванова (Палубеса). Яго ў 16 гадоў захапілі ў палон у Мсціслаўлі і пагналі

У Супрасльскім манастыры. Размова з манахам Іавам.

у Москву. Там заўважылі яго нязвычайную здольнасці і ён стаў вялікім і багатым чалавекам.

Мяркую, што расказваць пра замкі і кафлю Алег Трусаў мог бы бясконца. Цікавейшы даклад! Працягваўся ён больш трох гадзін. Вялікую работу вядзе Кафедра беларускай культуры, арганізуячы „беларускі чацвярг”. Шкада, што на высілкі Кафедры адгукаетца так мала людзей. Прыходзяць супрацоўнікі кафедры, дакладчык, ды часам пару журналістаў. Сярод студэнтаў — няма ахвотных, дык наогул збіраеца каля 15 чалавек.

Апошнім этапам у падарожжы Алега Трусава быў Супрасль. Ён марыў паглядзець, як будзеца Благавешчанская царква, як выглядае яна цяпер. Колькі старанняў далажыў ён, каб яна паўсталала з руін! Выступаў нават у польскім Сейме.

Тое, што ўбачыў Алег Трусаў, пераўзышло ўсе яго спадзяванні. Якая работа, колькі зроблена... Знешнія працы пры царкве ўжо закончаны.

Абфатаграфавалі мы царкву з усіх бакоў. Манахі падаравалі нам буклет пра Супрасльскі манастыр, касету з запісамі спеваў тутэйшых манахаў і выяву Божай Маці.

Ада Чачуга
Фота аўтара

лякамі, але ў адукацыі маладога пакалення і развіцці нацыянальнай свядомасці. Быў ён перакананы, што толькі воля народа адкрывае дарогу да свабоды і самавызначэння. Ведаў, што ў палітыцы спадзяванне на атрыманне чагосці ад мацнейшых суседзяў прывядзе толькі да дэмаралізацыі беларускіх эліт. Імкнуўся гэту простую прафіду давесці да іх свядомасці. У вялікай ступені паўплываў ён на характар творчасці Янкі Купалы, Якуба Коласа, Максіма Багдановіча і Максіма Гарэцкага.

Іван Луцкевіч быў не толькі палітыкам, але таксама вучоным — этнографам, археолагам, гісторыкам. Падчас I сусветнай вайны арганізаваў беларуское школьніцтва на Віленшчыне, Гродзеншчыне і Беласточыне. У 1918 г. стварыў у Вільні Беларуское навуковае таварыства. Цікавіўся старажытнай гісторыяй Беларусі, збиралі экспанаты з тae эпохі, якія пасля сталі асновай для заснавання Беларускага музея ў Вільні.

У вырашальнym гісторычным перыядзе хвароба не дазволіла Івану Луцкевічу ажыццяўляць вялікія мары беларускай інтэлігенцыі. Памёр у Закапанэ ў жніўні 1919 г. Пражыў толькі 38 гадоў і адышоў у час, калі яго інтэлект і палітычны вопыт былі найбольш патрэбныя беларусам.

Яўген МІРАНОВІЧ

Угодкі Івана Луцкевіча

Неяк незадўгана мінула восьмідзесяцая гадавіна смерці Івана Луцкевіча, аднаго з найбольш выдатных стваральников беларускага нацыянальнага і палітычнага руху ў пачатку XX стагоддзя. У беларускай гісторыяграфіі больш вядомы яго брат Антон, якому пашанцавала жыць даўжэй і прадаўжаць дзеяньні пасля Іванам.

Няшмат у нашай гісторыі было дзеячаў, якія хацелі рабіць нешта толькі для ідэі. Найчасцей у мінульм і ў цяперашні час сустракаем выдатных людзей, якія жыццёвую энергию патрацілі на змаганне за маленькія справы, не заўважаючы тых вялікіх. Ворагаў найчасцей бачылі яны сярод тих жа як яны, часта ранейшых сіброў, а не сярод тых, якія ім стаялі нагою на шыі. Такім жа і атрымалі лёс нашага народа.

Чытаючы літаратуру пра Івана Луцкевіча, адчуваеца, што яго ідэя пабудовы беларускага дому была не надта зразумелая тадышнім дзеячам. Калі толькі пачаў узімікі праект гэтага дому, некаторыя рушылі змагацца за свой куточак у яго сценах, не зважаючы, хто стане гаспадаром, а хто суседам.

Іван Луцкевіч распрацоўваў некалькі канцепцый палітычнага вызначэння

ў існуючых палітычных умовах трэба змагацца за сваю незалежную дзяржаву. Быў ён таксама аўтарам канцепцыі выхаду за этнографічныя межы. Пару месеці пасля быў аўтэлена незалежнік Беларускай Народнай Рэспублікі. У яе складзе прадбачвалася паўднёвая Віленшчына, усходняя Беласточына, заходняя Смаленшчына і паўночная Чарнігаўшчына.

Найкараецшую дарогу да вырашэння беларускіх праблем Іван Луцкевіч бачыў не ў дагаворах з расіянамі ці па-

Шчасце — гэта хвіліны

[1 ^ф працяг]

Я паслала 14 вершаў і палову прачыталаў ў перадачы. Я гэтага не чакала. Думалася рознае. Маглі б жа і мне такое сказаць: кабета, навошта табе гэтая пісаніна, кінь гэтыя цацкі!

— Скажы, якая роля тут Віктара Шведа.

— З Віктарам Шведам я пазнаёмілася ў Супраслі, куды мы ездзілі на пікнік з беларускім прадшколлем. Пазней мая Мая і ях Наталля пайшлі ў беларускі клас. У час адной сустрэчы я прачытала Шведу свае вершы. Добрую думку падказала Валянціна Швед. Яна занесла мае вершы Тэрэсе Занеўскай. Спадарыня Занеўская парада, каб я прыняла ўдзел у нейкім конкурсе. Увогуле сказала, што я пішу як Шымборская.

— Ці тваім першым конкурсам быў мінулагодні Беларускі конкурс паэзіі прозы?

— Не. Раней я прыняла ўдзел у „Паэтычных сенакосах”, арганізаваных у Нарве. Там я атрымала вылучэнне.

— Ці былі ў цябе сумненні, калі ты прыступала да беларускага конкурсу?

— Я баялася, што я стану пасмешышчам з-за слабога ведання мовы. Увогуле, як першы раз стала лаўрэаткай, я дзівавалася. Зараз я вельмі ўсцешылася. З увагі на саставу журы конкурса. Такія прозвішчы як Артымовіч, Глебус, Яновіч, Плютовіч — гэта важнае.

— Ці ў сваёй роднай хаце ты чула беларускую мову?

— У хаце не. Але чула беларускую мову ў бабулі. У мяне вельмі пакруча-

ная біографія. Мама з Лужанаў, што непадалёк Крушиныянаў, а бацька з Вароніч каля Супраслі. Я нарадзілася непадалёк Сейн, у Плэллях. Мае бацькі працавалі ў ПГРы. Паколькі ў нашай сям'і здарылася раней трагедыя, памерла дзіця, мама хацела чым хутчай мяне ахрысціць. І ахрысцілі мяне ў касцёле, у францысканцаў у Смалянах. Бацькі баяліся, што, калі признающа да праваслаўя, паліцаць нас рускімі.

— Цібе выхоўвалі на паличу?

— Там мы жылі сярод літоўцаў. Я з дзяцьмі на панадворку размаўляла па-літоўску, дарэчы, усе там гаварылі па-літоўску, школа таксама была літоўская.

— Чым займаліся твае бацькі?

— Бацька быў старшынёй калгаса, мама — бухгалтарам.

— Пазней былі Рыбалы.

— Бацькі проста ўцяклі адтуль. Мне было дзеўціц гадоў, трэба было рыхтавацца да першай камуні. Калі мы прыехалі ў Рыбалы, бацькі сталі праваслаўнымі. Была, такая смешная гісторыя: прыйшоў па калядзе да нас бацько Сасна і распытае нас пра імёны: „Ну, Кастьсю, — добра, мама Алька — таксама добра, а ты, Рэната, як у царкве хрышчана?” — „Рэната”. — „У нас такога імя няма. То тата, пэўна, каталік, а мама праваслаўная”. — „Не”. — „То твая мама каталічка, а бацька праваслаўны?” — „Не”. — „То як урэшце ў вас ёсьць? Бацькі праваслаўныя, а ты ў касцёле хрышчана?”

— У Рыбалах ты не вучылася беларускай мове?

Рэната Більмін.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

каюць ад уласных карэнняў, уласнай традыцыі. Я сама спазнала, што па другім бацьку нас нічога цікавейшага не чакае.

— Ці маеш контакт з беларускай літаратурай?

— Падабаецца мне Адам Глебус.

— Якіх яшчэ любіш аўтарат?

— Марыя Паўлікоўская-Яснажэўская і Рафал Ваячэк. Яснажэўская таму, што вельмі жаноцкая, Ваячэк — бо пісаў так, як я маю ахвоту, але не адважуся.

— Чым для цябе ёсьць кананне?

— Каханне?

— Ці яно звальваеца з неба, ці проста — прыходзіць?

— Хутчай тое першое. Яно звальваеца з неба. Пазней, калі ўпадзе на нашу галаву, трэба безупынна працаца, змагацца, каб яго не страціць.

— Што найбольш ціншчыць у жыцці?

— Сатысфакцыю ад сваёй працы, сям'і.

— А ў людзей?

— Аптымізм, шчырасць.

— Твае мары?

— Мець як найбольш сатысфакцыю, мець нейкія поспехі ў жыцці, выхаваць сваіх дзяцей на добрых людзей.

— Ці лічыши сябе щаслівым чалавекам?

— Так, хаця не маю прэтэнзіі да лёсу, што щасце толькі час ад часу здаеца. Щасце — гэта хвіліны.

— Дзякую за размову.

Гульня ў кахранне

I.

Юрась закахаўся ў Валянціну ў панядзелак раніцой. Яшчэ ў нядзелю, начечу, калі з'явілася ў ягоным сне, абыякавая зусім і чужая, як жа хацелася разбудзіцца, выгнаць са сведомасці і здзьмухнуць з вачэй душы нахабны прывід.

Жанчына не адступала. Распранаючыся з бязважкіх фінціклюшак, як вопытная натуршыца, лёгкім, балетным крокам перапраўлялася з аднаго на другі бераг сну. Першая на паўпразрысты паркет зляцела шоўковая блузачка, адсланяючы карункавыя сакрэты бюстгальтара. Следам блузачкі пайшла і карункавая сакрэты бюстгальтара. Стрыжні з імглы паркет і, склаўшы карункавыя крылы, бы пазбаўленая прасторы птушка, знерахомеў пад ступнямі танцоўшчыцы.

Юрась з'ехаў вачыма ўслед за карункавай птушкай, а потым ягоныя очы цаля за цаляй пачалі падымашца па драбіне ў бясконцасць доўгіх ног. На вышыні калені ѿчы прытрымаліся. Нейкай сіле, якісь голас разважлівасці, ці не апошні раз азвеўся, загадаў спыніцца, вярнуцца назад, на шлях чистаты і прыстойнасці. А другая сіла, магнітная і чорная, цягнула зрок у атласныя абшары жаночых сцёгнаў, і вышэй яшчэ, туды, дзе за кучаравасцю трохвугольнай вуалі скрываючца смеласць і сорам, быт і знішчэнне.

Усё ж такі, гнаны апошнімі штуршкамі цвярозасці, ледзь прашмыгнуў па шоўковай гладзі трусікаў і пераступіўшы закруглены даляглі падбрушиш, выплыў на прасторныя пласкагор'і жы-

вата, на пружністая ўзгоркі грудзей, аж пакатнымі адхонамі апусціўся на доўгую сцяжыну шыі, на расхілены ў распунай усмешцы вусны. Іхнія очы спаткаліся. Жанчына не адварнула зрок. Глядзела, а ў здрэнках яе было штосьці цёплае і небяспечнае, нейкі зачараўаны кліч бяздоння, калі малавыпітнаму вандроўцу загадвае бухнуцца галавою ўніз. І на нішто не глядзець. З-за шырмы непранікнёй і шчыльнай, якое вокам не згледзіш і рукою не кранеш, з-за заслоны тканай чаўнаком рэчайнасці, пераплещенай бліскучымі ніткамі ўяўлення, адазвалася музыка. Лагоднае, поўнае спакою балеро.

Жанчына кальхалаўся ў тракт гэтай музыки. Доўгапальцыя далоні пабеглі ніжэй. Скаўзнуліся па гладкай роўніці жывата хуценька, ледзь крануўшы атласавую гладзь, напаткалі ўгнутасць таліі і быццам страціўшы раўнавагу — прытрымаліся. А потым, вобмацкам

шукаючы шлях, ступілі на раскладзістую абалону клубаў, паглыбліся ў мрочныя сакрэты трусікаў. Жанчына ступіла ў Юрасеў бок, адзін крок і другі. Скручаны ў мяккі, расцяглівы абруч трусікі быў ўжо ў палове дарогі між каленімі а месцам звычайнага месцапражывання і ўсё яшчэ, згодна спакуслівым клічам балеро, крылілі ніжэй і ніжэй. Зачараўаная музыка. Юрась слухаў і было яму ўсё адно, якія аркестры — анёльскія і чартоўскія — выкружэваюць са сваіх заземскіх струн такія ж заземскія ноты.

Музыка, якая ў першых трактах была шэптом соннага акіяна, цяпер мацнела. Далікатная, ледзь зварушаная ветрам хвала з кожнаю нотай нарастала, даганяла папярэднюю, брала яе пад сябе, уздымалася вышэй і, ператварыўшыся ў чистую, запененую злосць, з віскам выскоквала на бераг. Ударыла яшчэ раз, і яшчэ, аж у рэшце рэшт, канчаткова раз'юшана, згуртавала ўсе сілы і апошнім ударом змяла з паверхні сну паўпразрысты паркет, танцоўшчыцу і аркестр.

Будзільнік, як заўжды, азываўся а шостай гадзіні раніцы.

(працяг будзе)

Міхась АНДРАСЮК

Люстра дзён

„Каментарый штодзённага жыцця. Прэса Беластоцкага ваяводства ў 1918-39 гадах”. Такую выстаўку можна глядзець да паловы студзеня 2000 года ў ратушы ў Бельску.

Уражвае багацце матэрыялу. Напрыклад, у 1937 годзе на тэрыторыі Беластоцкага ваяводства можна далічыцца шасцідзесяці загалоўкаў газет.

— Былі гэта самыя розныя выданні, ад сур’ёзных штодзённых газет, грамадска-культурных часопісаў і журналаў з рэзультатамі, — кажа Хрысціна Ма-

зурук, куратар выстаўкі, — да розных эфемерыдных аднадзёнак, якія мясцовавая адміністрацыя выпускала з нагоды дзяржаўных святаў. Таксама ў многіх школах друкаваліся вучнёўскія газеткі, часта вельмі цікавыя.

Спачатку рэгіянальныя газеты, галоўным чынам, перадрукавалі паведамленія прэсавых агенцтваў і толькі апошнюю старонку адводзілі мясцовым падзеям. З цягам часу займалі яны ўсё больш месцаў і, у такім плане, праўніцтва — сапраўдная крэпасць для вылучэння варункаў штодзённага жыцця ў тых мясцовасцях.

Апрача Беластока, моцнымі выдавецтвамі цэнтрамі ў ваяводстве былі Гродна, Сувалкі і Ломжа. Амаль зусім не адзначаўся тут Бельск. На выстаўцы ёсьць адно вучнёўская газетка „Orle Loty” з Гімназіі імя Тадэвуша Касцюшкі і віньета „Gazety Bielskiej”. Але што там было ўсярэдзіне — невядома.

У бельскай ратушы прэзентуючыся таксама ўжоўскія газеты даваеннай Беластоцкага гарадоў і мястэчак. Гэта адзінай нацыянальной меншасць, прысутная на выстаўцы. Па-перше, яўрэі дамінавалі ў тагачаснай эканоміцы нашых гарадоў і мястэчак. Па-другое, Беластоцкае ваявод-

ства не лічылася „крэсовым” і беларускія арганізацыі дзейнічалі тут з вялікімі цяжкасцямі, пакуль зусім не былі спляжаны (як, дарэчы, і ў „крэсовых” ваяводствах).

Экспанаты на выстаўку пазычылі Гістарычны музей Беластока, акургатовыя музеі ў Ломжы і Сувалках, Нацыянальная бібліятэка ў Варшаве і Яўрэйскі гістарычны інстытут у Варшаве. Апрача газет, прэзентуючыся некаторыя друкарскія машыны і прылады з варшавскага Музея друкарства. У эпоху камп’ютэраў глядзяцца яны асабліва цікавы. (ак)

Зорка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Добрая фея

Святіла сонейка, зелянела трава, клёнікі толькі што павыкідалі свае клейкія лісточки. І весела забаўляліся ў двары хлопчыкі. Яны бегалі навыпераці, гулялі ў хованкі, гушкаліся на арэлях. З імі бегаў, заўсіста гаўкаў руды віславухі сабачка, ён не баяўся, што яго пакрыўдзяць альбо прагоняць, бо ведаў — ён з гэтай самай кампаніі, і дзеці яго любяць.

А яшчэ адзін хлопчык сядзеў у крэсле каля пад'езда і сумна пазіраў на дзяцей. Ён зайдзросціў не толькі гэтым хлопчыкам, але і рудому сабачку, які так спрытна скакаў на сваіх кароценькіх лапках. Гэтату хлопчыку таксама хацелася пабегаць, пагуляць са сваімі равеснікамі, але ён не мог бегаць, ён не мог нават хадзіць, бо ў яго былі хворыя ногі.

Маці раніцой выносіла на двор крэсла, потым выносіла на руках сына, і ён доўга сядзеў, пазіраючы на белыя воблакі, што плылі ў блакітным небе, глядзеў, як калыхаў вецер кляновыя лісточки. А найбольш паглядаў на дзяцей, слухаў іх звонкія галасы.

Ён быў бы вельмі ўдзячны, калі бы хто-небудзь падышоў да яго, пагаварыў з ім. Не могучы бегаць, гуляць у двары, хлопчык шмат чытаў і ведаў многа казак, розных цікавых гісторый, ён мог бы расказаць іх дзецям. Але тыя не падыходзілі да яго, рабілі выглед, быццам яго наогул няма ў двары, каля пад'езда. І вочы ў хлопчыка былі заўсёды сумныя, а твар не ведаў усмешкі.

Аднойчы ў двары з'явілася дзячынка. У яе былі светлыя кучаравыя, як у анёла на паштоўцы, валасы, вя-

лікія сінія вочы і тонкая шыйка. Хлопчыкі заўважылі яе і яна ім спадабалася.

— Ідзі да нас гуляць! — паклікаў адзін.

— Мы прымаем і дзячынку, — сказаў другі.

Але дзячынка не пайшла да іх. Яна спынілася каля хлопчыка, які сядзеў у крэсле.

— Як цябе зваць? — спыталася яна.

— Віця, — адказаў хлопчык.

— А мяне Валя. Скажы, чаму ты не гуляеш з дзецьмі?

— У мяне ногі хворыя, я не ўмею хадзіць.

— А з кім ты сябруеш? — спыталася дзячынка.

— Я ні з кім не сябрую, — апусціў вочы хлопчык. — Са мною ніхто не хоча сябраваць.

— Я буду з табою сябраваць.

— Праўда? — узрадаваўся Віця і радасна ўсміхнуўся.

Дзячынка таксама ўсміхнулася свайму новаму сябру і раптам сказала:

Верши Віктара Шведа

Сіямскія каты

— Я чула, Эміля, што ты Сіямскія маеш каты.

— Маю каты два на славу, Ахвотных заўжды да забавы.

Сапраўдная штодзень учеха,
На выстаўку можна паехаць.

— Скажы тады мне, Эміля,
А як жа іх раздзялі?

Ці я ядавіты?

Паўзуць спакойна два вужы
Сцяжынаю між жытам.
Адзін азваўся: — Ты скажы,
Ці вуж я давіты?

— Чаму са спраўю такой?
Ты да мяне звярнуўся?

— Язык вось прыкусіў я свой
І крышачку баюся.

— Я думаю, не такія ўжо хворыя
твае ногі, і калі ты вельмі захочаш, то
зможаш хадзіць.

— Не, — уздыхнуў Віця. — Я спра-
баваў... Не ўмею...

— А я табе дапамагу, — сказала
Валя. — Дай руку!

Віця падаў руку дзячынцы, і зда-
рыўся цуд. Хлопчык стаў на ногі! Ён
стаяў не вельмі цвёрда, але стаяў!

— Вось бачыш, — сказала Валя,
ты ўжо ўмееш стаяць. А цяпер ідзі са
мною... Ідзі!..

Хлопчык зрабіў адзін крок, другі.

Дзеци, якія гулялі ў двары, сабра-
ліся каля пад'езда і глядзелі на ўсё гэ-
та, як на дзіва. Нават руды сабачка
прыбег з імі і таксама, быццам нешта
разумеочы, з цікавасцю глядзеў
на Віцю.

Адзін хлопчык кінуўся ў пад'езд, да
Віцевай мамы.

— Цёця, цёця, — закрычаў ён. —
Ваш Віцька ходзіць!

Віцева мама выбегла на двор і, не
верачы сваім вачам, глядзела на сы-
на, які, тримаючыся за Валіну руку,
рабіў першыя нясмелыя крокі.

— Ты чарапіца? — пыталіся ў Ва-
лі хлопчыкі. — Ты — добрая фея.

— Не, — адказала Валя. — Я звы-
чайная дзячынка.

Хлопчыкі не ведалі, што добрае
сэрца, шчырае слова сапраўды можа
зрабіць цуд.

Лідзія АРАБЕЙ

I „a” і I „b” арленской гімназіі.

Юбілей гайнаўскай бібліятэкі

Дырэктар Галіну Вайсковіч (злева) віншавалі старшыня Рады павета Вольга Рыгарович і на-
менік старасці Ежы Сірак.

Фота: Атэлье Е. і Я. СХАБОЎСКИХ

Святкаванні 50-гадовага юбілею Гарадской публічнай бібліятэкі імя Тадэуша Ракавецкага ў Гайнаўцы адбыліся 16 кастрычніка г.г. у Беларускім музее. Гайнаўян і гасцей з іншых гарадоў віталі Мар'я Мяжвінская, старшыня Гуртка сяброў Бібліятэкі і дырэктар Галіна Вайсковіч. Яна і падінфармавала пасля пра мінулае і сённяшні дзень сваёй установы. Бурмістр Анатоль Ахрыцюк уручыў бібліятэчным работнікам пахвальныя граматы і грашовыя ўзнагароды. Сама бібліятэка атрымала таксама дыплом Міністэрства культуры і мастацтва. З артыстычнай часткай выступіў калектыв „Пятая восень”. Пасля пачастунку ўдзельнікі мерапрыемства наведалі бібліятэчны аддзел у бальніцы, дзе знаходзіцца выстаўка, прысвечана Тадэушу Ракавецкаму, гайнаўскому лекару і астраному, імя якога прысво-

ена было публічнай бібліятэцы ў 1978 годзе.

Гмінная публічная бібліятэка заснована была ў Гайнаўцы ў 1949 годзе, але ўжо ў міжваенны перыяд дзеянічалі неўлікія бібліятэкі: Дзяржаўная школы драўнінай прамысловасці, прыватная Пелагеі Тадэуша Ракавецкіх і ў Доме лесніка, а ў 1940-41 гадах Раённая бібліятэка, якую ліквідавалі немцы. Калі ў 1954 годзе Гайнаўка стала цэнтрам павета, кніжкі з гміннай бібліятэкі перададзены былі ў Новаберазова, а побач гарадской бібліятэкі пачала стварацца павятовая, якая існавала да 1975 года. У 1976 годзе Гарадская бібліятэка перайшла ў новы будынак плошчай у 580 м², у якім знаходзіцца і па сённяшні дзень.

Сваю дзейнасць Гарадская публічная бібліятэка распачынала ад 402 кніжак і 669 чытачоў, а сёння ў ёй

больш за 70 тысяч кніжак і 5 800 чытачоў. Зараз у бібліятэцы толькі 292 беларускія кніжкі, купленыя найчасцей у 70-я і 80-я гады і 12 тамоў Беларускай савецкай энцыклапедыі. Нядайна 54 экземпляры беларускіх кніжак перадала бібліятэка Беларускага музея. Дырэктар Гарадской бібліятэкі Галіна Вайсковіч падінфармавала, што апошнім дзесяцігоддзям колькасць беларускіх кніжак рэзка не мінялася. З бібліятэчнага саставу выводзіліся знішчаныя або згубленыя экземпляры, але і купляліся толькі пасобныя беларускія кніжкі. Саставу папяняўся перакладамі на польскую мову твораў беларускіх пісьменнікаў, што жывуць у Польшчы.

— Чытачы за беларускімі кніжкамі ідуць найчасцей у Беларускі музей, дзе працуе бібліятэка беларускіх кніжак. Але і мы маглі б купіць больш, калі б было патрабаванне ад нашых чытачоў, — заявіла дырэктар Галіна Вайсковіч. — Перш за ўсё купляем тыя выданні, якіх шукаюць чытачы. У час Фестывалю царкоўнай музыки быў у нас прадстаўнік Міністэрства культуры Беларусі Аляксандар Сасно-

віч, які раней працаваў у гайнаўскім белліцэ, і прапанаваў абменьвацца кніжкамі. Мы нават падрыхтавалі польскую выданні, але нікага адказу пасля не атрымалі.

У мінулым на аўтарскія сустрэчы прыезджалі ў бібліятэку Сакрат Яновіч, Аляксандр Баршчэўскі, а два гады таму Віктар Швед презентаваў кніжку „Верши Натальцы”. У Малой галерэі ладзіліся фотавыстаўка Уладзіслава Завадскага і экспазіцыя карцін Віктара Кабаца. У чытальным зале даступны чытачам „Białoruskie Zeszyty Historyczne”, „Czasopis” і „Ніва”. Апошнім часам адбываліся сустрэчы толькі польскіх пісьменнікаў і ладзіліся чытанні польскай пазіціі, але дырэктар заявіла, што „калі б беларускія пісьменнікі хацелі прыехаць на сустрэчу з гайнаўскімі чытачамі, дык сардэчна запрашае”.

Дырэктар Галіна Вайсковіч прыгадала таксама пра свае контакты з „Нівой” у дзяяцтве, калі яе бацька Эдмунд Вайсковіч быў пастаянным гайнаўскім карэспандэнтам нашага штотыднёвіка.

Аляксей МАРОЗ

Цэнтр дапамогі сям'і

Павятовы цэнтр дапамогі сям'і ў Бельску-Падляшкім быў заснованы 1 лютага 1999 г. з мэтай аказвання грамадзянам сацыяльнай дапамогі. За перыяд да 30 верасня г.г. цэнтрам было выдадзеных 66 адміністратыўных рашэнняў, у тым ліку 31 аб накіраванні ў дамы сацыяльнай апекі ў Бранску, Чараўках і Домбку. На месца ў даме апекі ў Харошчы з Бельскага павета чакае 13 чалавек.

Цэнтр збірае інфармацыю наконт умоў жыцця інвалідаў і астатніх сацыяльна незабяспечаных грамадзян. Гэтыя групы людзей могуць атрымаль інфармацыю аб сваіх правах. Да гэтай пары 27 сем'яў пакарысталася парада-

мі цэнтра. Грашовую дапамогу атрымалі 43 прыёмныя сем'і, якія выхоўваюць 65 дзяцей.

У галіне рэабілітацыі інвалідаў цэнтр даплачвае да пабыткі ў санаторыях, фінансуе ліквідацыю архітэктурных бар'ераў, напрыклад, будову пад'ездаў да будынкаў публічнага карыстання для інвалідаў на калясках, забяспечвае сродкі на артапедычныя пратэзы і дапаможнае аbstаляванне.

Цэнтр, якім кіруе Гражына Базюта, распрацоўвае цяпер стратэгію вырашэння сацыяльных пытанняў у Бельскім павеце.

Міхал Мінцэвіч

Пра „саксы” ў Польшчы, рэкет ды беларуса Юру

Да мяне ў Варшаву пазваніла сяброўка з Беларусі з просьбай: у адным з падваршаўскіх пасёлкаў яе сябра-суайчыннік нелегальна працуе на будове, нікога не ведае, адчувае сябе адзінока — ці не мог бы я з ім сустрэцца?

Па телефоне з Юрам (бо так завуць маладога чалавека) дамовіліся сустрэцца на вакзале Варшава-Стадыён, паколькі ён ведае толькі гэтае месца ў сталіцы. Папраўдзе, не вельмі ахвотна туды я ехав, бо мікрараён Прага карыстаецца не найлепшай рэпутацыяй, акрамя гэтага, чалавек, папаўшы ў ваколіцы вядомага Стадыёна Х-года, адчувае сябе чужым, як бы трапіў у іншы свет: кругом валяючыя ўпакоўкі з-пад тавараў, людзі пхаючыя, хутка цягнучы за сабой каляскі, загружаныя клетчатымі сумкамі, а руская ды в'етнамская мовы ражуча дамінуюць над польскай. Юра заўважыў мяне адразу, як толькі я ўвайшоў у будынак вакзала, бо бачыў на фотаздымках у знаёмай, якая тэлефанавала з просьбай: прывіталіся, пры гэтым звярнуў увагу на вялікія, з мазаліямі, рабочыя руки майго новазнаёмага, змучаныя твар, з выгляду гады 23, ды радасць у вачах. Пэўна ад сустрэчы.

— Я дык увогуле не ведаю Варшавы, толькі стадыён, бо сюды прыезджае аўтобус з Баранавічай, толькі ведаю, як адсюль прыгарадным цягніком даехаць да гаспадара, — пачаў як бы апраўдацца Юра, па-руску.

Я на хвілінку адышоў ад свайго госця, каб у кіёску купіць цыгарэты. Адварнуўшыся, заўважыў ля Юры мала-

дых хлопцаў, напэўна непалякаў — судзячы па вонраты і рысах твараў, якія яго цесна аbstупілі і, пазіраючы па баках, ціха гутарылі. „Можа знаёмыя з будовы”, — мільганула ў галаве думка.

— Ты откуда? — не вельмі дружкаючы і грозна запыталаў адзін з іх, адлучыўшыся ад групы і падышоўшы да мяне.

— О со panu chodzi, ma pan jakieś problemu? — ад пацутага адказу на польскую мове мой суразмоўца пачаў заікацца, замяўся...

— То пан паляк? — выпуліўшы вочы, запыталаў незнамы.

— Jeżeli pan potrzebuje pomocy, to chętnie panu udzielę, tylko nie rozumiem, szegó pan potrzebuje... — не паспей я скончыць, як незнамы недзе знік.

Аднак двое з іх — рэкеціраў, як нялігка можна было здагадацца, не збіralіся адыходзіць ад Юры.

— Przepraszam panów. Czy panowie czegoś chcą od mojego gościa? — станоўчы запыталаў я бандытаў.

— Не, не. Тылько мувімы, прошэ пана. До відзення, — варожа ўсміхаючыся і скрыгочучы зубамі, бо нейкі „пан паляк” адабраў заробак, падалі руки і зніклі ў натоўпе.

Першы раз я сутыкнуўся са слайным „усходнім рэкетам”, быў задаволены, што розум перамог над кулакамі, але адначасова крыху было няёмка, нават

крыўдна, што нейкія жулікі, здаровыя, па два метры ў плячах мужыкі, акалачваючыя па вакзалах і забираюць гроши ў сваіх жа суайчыннікаў, якія надрываваюцца, каб больш-менш прыстойна зарабіць, цягаюць цяжкія торбы альбо цэглы на будове. Тым больш, калі ахвярай гэтых дармаедаў з'яўляецца жанчына, маці, якая пакінула дзяцей у той жа Беларусі і прыехала ў Варшаву, каб купіць некалькі куртак альбо штаноў і пасля ў сябе прадаць. Яна не спала, цэлую ноц трэслася ў „Ікарусе”, харчавалася сухімі бутэрбродамі, думала пра сваіх дзетак — як там яны сабе дадуць раду, ці самі выбицуцца ў школу — выходзіла з 5 раніцы з аўтобуса, каб пайсці на базар і купіць тавар, а тут падыходзіць здаравенныя амбалы і забираюць скрутак банкнотай... Для жанчыны гэта трагедыя, у адзін момент рушаща планы, надзеі...

Вытрымаўшы атаку рэкетараў, з задавальненнем, але адначасова і асадкам на душы, вязу я Юру ў госці.

Піва можна называць інтэграцыйным напоем, яно збліжае, ліквідуе бар'еры і развязвае язык. Такім чынам для журналіста з'яўляецца яно свайго роду прыладай працы...

Юра ўжо неаднойчы сутыкаўся з рэкетарамі, амаль заўсёды, калі прыезджалі на заработкаў ў Польшчу — цяперён яго ужо бадай што тут пяты раз. Гэта не такія ўжо і аматары, як можа здавацца, працуяцца, зарабляюць арганізавана і паводле раней прынятага плана. Для прыклада

ду, у Гродне адзін з бандытаў сядзе ў аўтобус, разам з гандлярамі, і спакойна ездзе ў Варшаву, пільна прыслухоўваючыся да размоваў спадарожнікаў. Канечноны прыпынак — стадыён, рэкецір жа просіць шафёра, каб ён затрымаўся раней, перад базарам. Выйшаўшы, звоніць па сотовым тэлефоне сваім калегам-бандзюгам, дакладна інфармуе, хто колькі мае грошай, апісвае больш багатых пасажыраў і на гэтым яго місія заканчваецца. Яго ж сябрукі толькі чакаюць прыбыцця аўтобуса, каб па наводцы накінуцца — бы воўчая зграя — на бедных гандляроў. А яны наўват і не падазравалі, што едуць з рэкецірам, бандытам, бо як жа можна падазраваць такога прыемнага, гаварлівага хлопца, які на сам рэч з'яўляецца асноўным віноўнікам іх няшчасця.

Цяпер Юра разумны, не носіць з сабой вялікай сумы грошай з моманту, калі жулікі забраўлі ў яго 50 долараў. Адзін яго знаёмы не хацеў аддаваць цяжкія заробленыя грошай, то рэкеціры — прама на вачах у людзей — пабілі яго на пероне, забраўлі долары і спакойна сабе пайшлі.

Юра — разам з двума ўкраінцамі — у падваршаўскай мясцовасці займаеца аддзелачнымі работамі ў віле.

— Вельмі добры гаспадар. Яго жонка, старшыня банка, пастаянна живе ў Варшаве, рэдка сюды прыезджае. Як яе доўга няма, то гаспадар любіць выпіць, а як перабярэ, то шабляй рубае бутэлькі, — смеецца Юра. — Часам нас

Інфармацыйны бюлетэн

Пасля гадавога перапынку ў Беластоку выйшаў квартальнік „Інфармацыйны бюлетэн” Праваслаўнага брацтва св.св. Кірылы і Мяфодзія на каствочнік — лістапад — снежань 1999 года. Рэдактары захавалі чарговасць з увагі на выдадзену раней бюлетэні і выдалі яго пад нумарам 18.

У прадмове да бюлетэні рэдакцыя звязнулася да ўсіх членаў і сімпатыкаў Брацтва св.св. Кірылы і Мяфодзія з просьбай прымату ўздел у рэдагаванні Інфармацыйнага бюлетэні. Мы лічым, напісаны ва ўступе, што бюлетэн павінен стацца месцам дыскусіі аб мінульым і сённяшнім дні царкоўных брацтваў і ролі ляікату ў нашай Царкве. Гэта наша заданне хоць у мінімальнай ступені будзе прадаўжаць вялікую традыцыю царкоўных брацтваў, якія зма-

галіся за месца праваслаўнай грамадскасці ў тагачаснай рэчаіснасці.

Перш за ёсё бюлетэн мае намер інфармаваць чытача пра канкрэтную дзейнасць брацтва.

У гэтых нумарах ёсць паведамленне пра адбыўшыся IV З'езд Праваслаўнага брацтва св.св. Кірылы і Мяфодзія, у якім ўзялі ўдзел дэлегаты з Беластока, Гайнайкі, Бельска-Падляскага, Сямітыч, Міхалова, Мілейчыч, Гданьска і Варшавы. Прысутнічалі таксама мітрапаліт Сава і епіскап Іакаў.

На з'ездзе была прынята пастанова аб галоўных напрамках працы: асветна-выхаваўчая дзейнасць, аднаўленне выдаўніцтва інфармацыйнай дзейнасці, супрацоўніцтва з іншымі брацтвамі і арганізацыямі ў галіне дабрачыннасці.

Была выбрана галоўная управа бра-

цтва, а мітрапаліту Саву асобнай пастановай было прысвоена званне ганаровага члена Праваслаўнага брацтва св.св. Кірылы і Мяфодзія.

Бюлетэн змяшчае поўную справа-здачу аб дзейнасці брацтва на працягу апошніх трох гадоў, якую зачытаў на з'ездзе намеснік старшыні Галоўнай управы Брацтва Ян Зенюк.

У бюлетэні можна прачытаць таксама інфармацію Яна Андраюка пра гайнайскія пілігримкі, арганізаваныя брацтвам, у святыя для праваслаўя месцы: у Стары Корнін, дзе 7 жніўня вёў Літургію мітрапаліт Сава, у Супрасль, дзе 9 жніўня пілігримы ўзялі ўдзел у свяце цудоўнай іконы Супрасльскай Божай Маці, а таксама пра пілігримку на Святую Гару Грабарку, якая рушыла з Гайнайкі 16 жніўня.

Напэўна зацікавяць чытача артыкул мігр Уршулі Паўлючук пра храналогію — навуку пра вымірэнне часу, а ў сувязі з тым і пра гісторыю ўзікнення грыгарыянскага календара, ды артыкул праф. Антона Мірановіча пра місію Кірылы і Мяфодзія на польскіх землях.

Ёсць таксама ўспамін пра адышоўшых ад нас Мікалая Гайдука і Міхала Малафеева, а таксама інфармація пра царкоўнае жыццё ў Беластоку.

Ада Чачуга

На раенскіх могілках

Не кожнаму пашанцавала мець на прыходскім могільніку такую прыгожую царкву, як жыхарам Райска. Стаяць яна, з белай цэглы, маестатычная, як і паставленыя навокал помнікі. Няма на раенскіх могілках абы-якіх магіл. Дагледжаныя яны і ўпрыгожаныя, але не залишне. Дзе-нідзе здараюцца старыя, з XIX стагоддзя, цікавыя помнікі, і яны беражліва дагледжаныя.

Царкву святой мучаніцы Параскевы пабудавалі некалькі гадоў таму, і могілкі сталі яшчэ больш утульныя. Высіцца царква між магіламі, быццамі стораж на варце, што сцеражэ спакой сваіх прыхаджан, адышоўшых з зямнога жыцця.

Ай-ай-ай! А што ж тут робіць стаячы між магіламі, ля самай царквы драўляныя ларок? Пусты ён сёння і сумны. Стаяць, як патароча, сярод таго прыгажосці. Бо сёння 1 лістапада, і раенскі бацюшка паехаў свяціць магілы ў Плютычы (едучы адкуль і мы заехалі ў Райск, да да-

лішних свяякоў). Тут жа ён робіць гэта на Пяценку, крыху пазней, 10 лістапада. Тады ларок ажывае, бо можна тут купіць і намагільную свечку, і царкоўную, усё што патрэбна на могілках. Таксама і на трэці дзень Вялікадня.

Вядома, трэба думаць практычна: людзям добра, і царкве. Зручна купляць свечкі на месцы, ды і купіць іх больш. Але ці нельга было б паставіць ларок пепрад агароджай, дзе поўна свабоднага, роўнага месца? Кожны, ідучы ў царкву ці на магілу бліжняга, і так ведае, што яму трэба купіць. І не павінен забыцца.

Штодатычыцца парушэння архітэктурнай выявы могілак з царквой, дык няма што і гаварыць. Ларок псуе ўесь выгляд. Але ж могілкі маюць свае правы, і неяк не выпадае парушаць павагу гэтага месца, дзе пахаваны астанкі аднасельчан і родзічаў, адышоўшых на вечны адпачынак, гандлем. Нават тады, калі б у ларку не прадаваліся цукеркі, а святыя абрэзкі.

(ац)

— А ў гэтага гаспадара някепска, працуем па 10 гадзін удзень, з 8 раніцы да 6 вечара, у суботу да 3 дня. У месяц атрымліваеца калі 300 долараў, аднак на руці застаеца недзе 200, бо трэба купіць харчаванне, цыгарэты — апавядзе Юра, выцягваючы з партманэ касавы чэк з супермаркету на суму 50 злотых, адкуль вынікае, што некалькі дзён таму купіў ён некалькі ўпаковак сасісак, хлеб, памідоры, іншыя прадукты, таннае піва, аднак імпартныя, дарагі цыгарэты.

— Вось я ўжо ў суме некалькі месяцаў у Польшчы, аднак не хацеў бы тут жыць, — гаворыць Юра, калі стаім на пероне, чакаючы прыгарадны цягнік, — не падабаеца мнем Польшча, тут людзі нейкія дзіўныя, заўсёды некуды спяшаюцца да і нас не любяць, беларусаў...

Аранжавыя дзвёры цягніка, пасля пранілівага сігнала, зачыніліся. Свайго новага знаёмага гэтым разам — научаны горкім вопытам — пасадзіў на іншым вакзале, а не на славутым Стадыёне. Вяртаючыся дадому, доўга думаў, стараючыся прадставіць сябе ў яго сітуацыі: не змог бы спаць пад кустом, на голым бетоне, цярпець прыніжэнне, стаяць на біржы і маліца, каб прыехаў нейкі гаспадар і ўзяў на працу, што б рабіў, калі б нейкі тупы рэкеці забраў гроши? Мноства пытанняў і ніводнага канкрэтнага адказу, бо чалавек, па сваіх натуры, стараеца не ўяўляе сябе ў цяжкай сітуацыі, альбо проста не хоча.

І зноў жа паўстае чаргове пытанне: чаму грамадзяне Беларусі павінны балансіраваць на мяжы галечы і жабраў, чаму яны, якія стварылі і былі ўладарамі агромнай дзяржавы, назва якой

Паўстагоддзе кентышынскай царквы

Праваслаўны прыход у Кентышыне адзначаў сваё пяцідзесяцігоддзе. Урачыстае набажэнства ў саслужэнні вясімі святароў адправіў уладыка Іакаў, які сказаў, што Кентышынскі прыход з'яўляецца найменшым у сваім дэканате. Ужо 45 гадоў настаяцелем прыхода з'яўляецца а. мітрап. Віталій Чыжэўскі, а першымі святарамі былі тут Анатолій Бондар, Аляксей Ушакоў і Грыгорый Клінгер. Вернікамі Кентышынскага прыхода з'яўляюцца галоўным чынам выселеныя падчас акцыі „Вісла” жыхары Холмшчыны. Ва ўрачыстым набажэнстве ўдзельнічалі многія прыходжане, а таксама віцэ-маршалак Сейміка Вармінска-Мазурскага ваяводства Мірон Сыч, кентышынскі віцэ-стараста Рышард Качмарчык, бурмістр Кентышына Тадзуш Мардасевіч, прадстайнікі мясцовых самаўрадаў, Саюза ўкраінцаў у Польшчы, Стражы гранічны, паліцыі ды каталіцкія і евангеліцкія святары.

Андрэй Гаўрылюк

Свята памерлых

1 лістапада ў Каталіцкім касцёле адзначаеца як Дзень памерлых. Праваслаўныя памерлых ушаноўваюць у першую нядзелью пасля Вялікадня — на Праваднную нядзелью. Аднак цяпер многія праваслаўнія 1 лістапада таксама нясець кветкі на магілкі блізкіх. Так ёсць і ў маёй Кузаве, тут таксама адбываеца багаслужба. Аднак такі парадак не адбрыўся кузавскай грамадскасцю. Некаторыя гавораць, што гэта пагражжае стратай сваёй тоеснасці і народнай культуры.

На маю думку, не бачу ў тым нічога дрэннага, што праваслаўныя ўшаноўва-

юць памяць памерлых 1 лістапада. Гэты дзень адзначаеца ў многіх краінах. Гэта дзень задумы і рэфлексіі.

Прыемна было мне бачыць, як перад святам невялічкі бугарочак магілкі на ўскрайні лесу пры дарозе да Вулькі-Тэрехаўскай (за Кузавай) быў акуратна прыбрани і патануў у зелені ляснога імуху, а на драўляным крыжыку невядомая рука павесіла вяночак. Гэта безыменная магілка. Раней займаліся ёю кузавскія школьнікі. Памяць пра магілку захавалася ў маладых і па сённяшні дзень, абычым сведчыць вышэйпаказаны прыклад.

Уладзімір Сідарук

Яны не спалі, цэлую ноч трэсліся ў „Ікарусе”, каб пайсці на базар...

Вялікае княства Літоўскае, павінны спаць пад кустом? Чаму яны, сустракаючы за мяжой свайго суродзіча, размаўляюць на чужой мове, нават не на мове краіны, дзе праўбываюць? І яшчэ адно, асноўнае, пытанне: ці пры сённяшній уладзе ў Беларусі можна адказаць на ўсё гэтыя пытанні?

Скора прыйдзеца верыць у пэўную беларускую легенду: калі Бог пасля стварэння свету дзяліў зямлю, даў беларусам ураджайнью глебу, лясы з мноствам жывёлы, рэкі ды азёры са шматлікай рыбай, прыгожую прыроду, а каб ім не здавалася, што жывуць у раю, даў кепскасць начальства. Бог такім чынам хацеў іх праўверыць, нездарма ж беларусам кепскасць начальства...
Валеры САЎКО

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Аўтар з'яўляецца журналістам Беларускай службы Польскага радыё.

Дарагая зямля

— Я табе ўесь час казаў, не рабі ты там нічога, а той не звяртай увагі, біў тыя цвікі, мураваў, — кажа пра свайго зяця Мірка Анджэюка жыхар блёкавага пасёлка ў Бандарах Міхал Лукша. — І хатку ўзвёў на ўчастку акуратную, маленъкую, а там нават і камінок.

Як для сябе працавалі ў сваіх 25 сотках перасяленцы з чашы Семяноўскага вадасховішча, хоць тыя соткі — не іх уласнасць ні нават аренда (праўда, за карыстанне плацяць невялікія гроши).

— Гэтыя іхня дзялкі зусім не такія як агародчыкі ў Беластоку, агароджаныя. Адно загончыкі, садочки, пару альтанак, цяпліца, — кажа чыноўніца з беластоцкага стараства Крыстына Арлоўская, сама родам з Біндзюгі, з роду Смулкаў. — Калі мы прыехалі на тэрновую візію, спачатку многа сваркі было. Усе жалі на нас пераліся, бо мы — ураднікі. Але ж маём над сабою рашэнне Міністэрства. Не можам ісці спраць закону. А закон ёсьць такі, каб **вярнуць тое, што экспрапрыравана**, значыць — вывлаичана жыхарам вёсак, што на беразе Семяноўскага вадасховішча, а што не было выкарыстана з мэтай адзначанай — пад пабудову вадасховішча.

І тут „начынаюцца сходы”.

Справадлівасць па муках жыхароў Бандароў, Багнікоў, Бахуроў, якія не хацелі ў 1979 годзе прадаць сваю маёрасць. Некаторыя не пашкадавалі свае зямлі за пенсіі ад дзяржавы, перадалі яе

натарыяльна, але такія, як Зіна Новік, Зіна Міруць, Уладзілаў Баршчэўскі, Аляксандр Кічкайла, Ксения Лаўрашук, Мікола Лаўрашук, Юры Бравінскі з Рыбакоў, Валянціна Бура, Любя Янюк не пагадзіліся з *wnioskiem* Ваяводскага праўлення сельскагаспадарчых інвестицый ад 29 ліпеня 1979 года. І іх праўна „пазбавілі права на ўласнасць”. Праўда, заплацілі ім смешныя гроши.

— За больш за гектар лесу — 6 тысяч, — кажа Зінаіда Міруць. — Як я прыехала з тымі грошамі, енчала дзень і нач. Мая дзялка па той бок дарогі. На Зіны Новік і май — разблі агародчыкі для перасяленцаў. А на Буравым, на Баршчэўскіх — блёкі тыя. Мелі і Бандары высяляць. Пагражае нам паводка, калі б тая дамба лопнула! Паплыўем, ано шум! Ага, і на тым месцы, дзе агародчыкі, мелі быць таксама блёкі, але пайшла тая завіруха, улады памяняліся, памянялася і ўсё!

— Мамо, не вяжыце зямлі з паліткай! — азываяца сын Ян Міруць.

Першая пачала дамагацца свайго Зіна Новік. Мо таму, што зяць у Міхалове ў геадэзіі працуе, бо хто тут мае ведаць новыя законы!

— Мы то пачулі, як у тэлевізіі гаварылі, што аддаюць вывлашчанае, — кажа беластоцкая сястра Зіны Міруць Галіна Блажэвіч. — Зіна „Лучанская” даўно пісала, каб вярнулі ёй зямлю, ваяводская інстанцыя адмовілася, але вось ціпер прыязджалі на візію, кажуць, будучы ёй аддаваць ту ю зямлю.

— Войт перадаваў кіраўніку пасёлка, што запрапануе Зіне Новік і іншым, што будуть старацца вяртанне зямлі, іншыя кавалкі, — кажа Ян Міруць.

— А я і не хачу! — бунтуецца маші. — Нашто мне зямля пад Таніцай ці на Улянцы?! Я сваё хачу забраць.

Не ведаю, калі перадаваў ту ю вестку бацька гміны, бо размаўляем у Бандарах у нядзелю 31 кастрычніка, а ў пятніцу пасля абеду Славамір Ёсько ў Міхалове не хацеў выказывацца на гарачую тэму бандарскіх агародаў. „Гэта спраўа яшчэ неправамоцная. Вось вам рашэнне Дэпартамента мешканіцтва і развіцця гарадоў. Прысланае ў стараства. Бачыце, гміна не ёсьць нават бокам у гэтай спраўе (усё ж войт не паказаў мне дакумента, які мне потым прадстаўлі ў старастве). Як толькі гэта ўпаянаважыцца, будзем гаварыць, пісаць. Закон ёсьць закон. Уласнік можа сваё забраць, вярнуць гроши. Не трэба рабіць шуму, спраўа ясная. Мусім быць паслушнымі літары закону”. Але войт таксама прыязджалі быў на візію, быў за тым, каб агародчыкамі далей займаліся бандарцы з блёкаў, бо ж улажылі шмат працы. Людзі з дзевяці будынкаў, па 15 сем'яў у кожнай (пакуль што, гаворыцца толькі пра ўчасткі на полі спадарыні Новік).

За гэтым выказвалася і ваяводская інстанцыя, у той час першая. Палічылі яны, што вывлашчаная зямля была выкарыстана з мэтай, з якой экспрапрыравалася — на Семяноўскае вадасховішча „у рамках комплексу тэрыторый прызначанай на замышчальнае будаўніцтва для людзей пераселеных з чашы Семяноўскага вадасховішча — разам з інфраструктурай”. Але Варшава палічыла гэта парушэннем закону. І спраўу міністэрства даручыла да разгляду зноў у першую інстанцыю — тым разам гэта ўжо стараства. А першую заяву склала была спадарыня Новік ужо ў 1991 годзе.

Ды можна спадзявацца ад іх адказу. Паводзіны ўлад здаліся яму недарэчнымі, паколькі абазначэнне пераходаў каштавала б не гмінны бюджет, а толькі павятавы, тым больш што павятавыя ўлады заклікаюць „стварыць бяспечную дарогу ў школу”. Пропанаву падтрымалі таксама радныя Аляксандр Шыманскі з Орлі і Сцяпан Цімафяюк са Шчытоў-Навадвораў.

Справа скранулася з месца і 1 кастрычніка адбылося спатканне зацікаўленаў бакоў з прадстаўніком Бельскага павятавага дарожнага ўпраўлення, на якім была дасягнута дамоўленасць размешціць 8 пераходаў на павятовых вуліцах і 3-4 — на гмінных. За абазначэнне першых заплаціць павет, а за апошнія — гміна.

— Паколькі да гэтай пары размечаных пераходаў у Орлі не было, неабходна распрацаваць тэхнічную дакументацыю, узгодніць яе з паліцыйскай і гміннай управай. Пасля гэтага разметку вулічных пераходаў будзе можна ўвесці ў ясеніні план работы, — расцілумачыў загадчык Бельскага павятавага дарожнага ўпраўлення Лешак Алексюк.

Ва ўсіх мясцовасцях Арлянскай гміны ноччу на вуліцах будзе ясна. З 10 кастрычніка г.г. усю ноч уключана вулічнае асвятленне.

Міхал Мінцэвіч
Фота аўтара

— Не маём выхаду, — тлумачаць нам кіраўнік геадэзіі Часлаў Барташэвіч і Крыстына Арлоўская. — Гміна можа яшчэ адклікацца ад рашэння, але хіба толькі тады, калі знайдзе нейкія працэдурныя хібы. І не мае права даваць узamen іншай зямлі патрабуючаму, хіба што ён згодны.

— Каб усё было выкарыстана на „збернік” — працягвае Ч. Барташэвіч, — калі б штосыці было звязана з вадасховішчам, так як напрыклад „Рыбакоўка” ў Бахурах, тады не „падпала б” пад зварот. Гэта тыповы школьнік прыклад прымінення закону. Рашэнне Галоўнага адміністрацыі суда выразна кажа: „Przepisartykułdaje prawo do żądania przez właściciela lub jego następcy zwrotu wywłaszczonej nieruchomości, jeśli stała się zasadna na cel określony w wywłaszczeniu”. У рашэнні выразна напісана, што „калі на працягу 7 гадоў ад дня, у якім рашэнне ab wywłaszczeniu сталася канчатковым, не распачата працаў звязаных з реалізацыяй мэты або ўтраціла моц рашэнне ab лакalizacyjną або ўмовах забудовы”, мае быць тая зямля вернута ўласніку. А зямля тая паводле рашэння была прызначана на будову вадасховішча „Семяноўка”. З актаў спраўы вынікае, што ваяводская інстанцыя парушыла прынцып вынікаючы з артыкулу 77, згодна са зместам якога орган публічнай адміністрацыі забавязаны сабраць і разгледзець увесць матэрыял і вырашыць спраўу згодна з законам. А тое, што на нерухомасці 176/2 разбіты агародчыкі перасяленцаў, наступерак сцвярджаюць ваяводскай інстанцыі, што гэта і ёсьць у рамках рэалізацыі праекта, — нязгоднае з вырашэннем міністэрства.

Значыць, ісціцы будзе вернена ейная нерухомасць, забраная без яе волі, а яна аддасць тая гроши, што за яе атрымала дваццаць гадоў таму, вядома, індэксованыя.

— Людзей шкада, тых, што там у зямлі тая гады корпаліся, — уздыхае наступная ў чарзе тых, хто шукае спраўядлівасці, Зіна Міруць. — Прывыклі да зямлі, іхня вёскі ж пад вадой. І дрэўцы пасадзілі, цяплічкі паставілі. Ваду правялі. Зямлі навезлі. Інвеставалі, стараліся. Але закон ёсьць закон.

Міра Лукша
Фота Міхала Лукши

Разметка ў Орлі

У гэтым месцы на вуліцы Бельскай размечаны будзе пераход. Мераюць радны Сцяпан Цімафяюк (справа) і намеснік загадчыка БПДУ Кішыстаф Сутэр.

У Орлі налічваецца каля дзвеццаці вуліц. Некаторыя з іх маюць статус павятавых дарог. На таких вуліцах значны дарожны рух пагражае бяспечныя пешаходы. Пры іх знаходзяцца, між іншым, школа, гімназія, амбулаторыя, храмы і магазіны. Вясною 2000 года ў Орлі на вуліцах з'явяцца размечаныя пераходы.

Неабходнасць абазначэння месцаў, у якіх пешаходы маглі быць бяспечныя перасякаць вуліцу, здаўна залучаў радны Мікалай Рэнгайла, аднак гмінныя ўлады пропанаву ігнаравалі. 6 верасня г.г. іншы радны пропанаву ў спраўе разметкі пераходаў вырашыў прад'явіць уладам у пісмовым выглядзе, бо толькі та-

Супольнасць у культуры

Цэнтр культуры „Арсус” у Варшаве запрашае чытачоў „Нівы” на VIII Агульнапольскі агляд мастацкіх дасягненняў нацыянальных і этнічных меншасцей, які адбудзеца 18-20 лістапада 1999 г. Варта адзначыць, што 18 лістапада (чацвер) а гадз. 18 у Цэнтры прэзыдэнці і кінекі славянскіх народаў, вул. Гагарына 15, адбудзеца беларускі літаратурны вечар Яна Чыквіна і Алены Анішэўскай. Іх вершы чытаць будзе Войцех Семён, а граць будзе „Прымакі”. А 19 лістапада (пяцніца) а гадз. 18 у Цэнтры культуры „Арсус”, вул. Трактарыстай 14, выступяць бельскія „Васілёчкі”. Уступ на ўсе мерапрыемствы свабодны.

Лясная пастэль

Зараз у галерэі Белавежскага асяродка культуры адкрылі выстаўку „Лясная пастэль” Іаанны Кярсноўскай. Яна — адзінай жанчынай ў Гайнайці, якая прафесійна займаецца жывапісам. Дагэтуль свае пастэльныя малюнкі яна паказала на выстаўках у Гарадской бібліятэцы ў Гайнайці. Экспазіцыю можна глядзець у час працы БАК.

(гай)

Генерал адышоў, Армія засталася

Орля — мабыць, адзінай мясцовасць, у якой вуліцы носяць назвы герояў папярэдняй эпохі. З гэтай прычыны жыхары вуліц генерала Свярчэўскага і Чырвонай Арміі падвяргаюцца насыщкам і іншым непрыхильным рэакцыям, калі афармляюць свае справы ў павятовых, ваяводскіх ці сталічных установах. Неталерантнасць скліла жыхароў да хадайніцтва аб адмене назваў гэтых дзвюх вуліц.

Зрабіць змену можа Рада гміны. Гмінная ўправа, якая рыхтуе праекты пастановы, патрабавала ад ініцыятару сабраць подпісы ўсіх жыхароў паасобных вуліц у знак іх згоды на змену патрона вуліцы. Подпісы былі сабраны і за адмену выказаліся амаль усе жыхары, за выключэннем мясцовых бізнесменаў.

Яны сваю нязгоду тлумачылі тым, што пасля змены назвы вуліцы ім трэба будзе мянуть фірменныя бланкі, пячаткі і візітныя карткі. Аказваецца, як багаты, дык скупы!

30 верасня на сесіі радынай памянялі назну вуліцы генерала Свярчэўскага на Генрыка Сянкевіча. У гэтай справе праводзіліся аж чатыры галасаванні, аднак пастанову ўдалося прыніць. Не было галасавання над вяртаннем вуліцы Чырвонай Арміі яе гістарычнай назнавы — Пасвентнай. Пражываючы на гэтай вуліцы бізнесмен сабраў подпісы тых, якія не згаджаюцца на змену назнавы і гэтага было дастатковая, каб Рада спраўай не занялася. Астатнія жыхары вуліцы Чырвонай Арміі хоць правесці рэферэндум у гэтай справе. (лч)

Ананімны выпускнік і паэт

27 кастрычніка г.г. у 11⁴⁰ гадзін у першай праграме варшаўскага тэлебачання дэмантраваўся кароткі тэлефільм „Białoruska szkoła”, падрыхтаваны журналістам беластоцкага тэлебачання Юрым Калінам з нагоды V З'езда выпускнікоў Бельскага беларускага ліцэя імя Браніслава Тарашкевіча ў 55 гадавіну яго працы.

Фонам, пачынаючым гэты тэлефільм, з'яўляецца мая скромная асоба, якая вучылася ў гэтай школе ў пасляваенны перыяд. Скромнай асобай я быў усё сваё жыццё, аднак не пагаджаюся быць асобай ананімнай. Ананімна я выступіў у тэлефільме Юрыя Каліны як найстарэйшы былы вучань

бельскай школы, а таксама як беларускі паэт. Чытаю я свой верш прысвечаны беларускаму беларускаму ліцэю, аднак тэлеглядач не ўбачыў на экране тэлевізара хто выступае з вершам і не дадаўшы хто з'яўляецца яго аўтарам.

Усе іншыя асобы выступалі ў тэлефільме пад сваімі прозвішчамі, а нават пададзены быў змест іх няпольскіх выступленняў.

На заканчэнне з сумам прысвячаю аўтару перадачы свой кароткі верш:

Стаўся ананімным бесталкова,
Як выпускнік і як паэт.

Не заслужыў нат на два слова:

Віктар ШВЕД

а пасля якраз памерла дварадная сястра. Цяпер жа яму прысніўся зусім іншы самалёт. Ляцеў ён высока і хутка, кружыў. Быў блакітнага колеру. Мо гэты будзе лепшы...

Ганна

Майка! Я думаю, што ты маеш нейкія фінансавыя праблемы (аб гэтым сведчаць пошуку скарбу). Паколькі ты пішаши, што табе сорак гадоў, дык, мяркую, што знайдзеная ў тым прастакутніку труна можа абазначаць для цябе нейкі прыбытак, тым больш, што была яна каштоўная: дубовая і старадаўняя, хаця выглядала, як новая.

АСТРОН

І цябе, Ганна, магу я сёння пачэшыць. Самалёт, які прысніўся твайму мужу на гэты раз, абазначае нешта добрае. Ён высока і хутка ляцеў, кружыў над ім, а галоўнае — быў блакітнага колеру, што абазначае мір і згоду.

МАЙКА

Астроне! Гэта я ўжо ведаю: калі майму мужу сніца, што разбіваецца самалёт, дык ужо загадзя вядома, што здараўца нешта кепскае. Аднойчы яму прыснілася такое на бацькаву смерць,

дарагі Астроне! Сніца мне, быццам я шукаю нейкі скарб. Разам са мною незнаймай людзі. Усё адбываецца ў чыстым полі. Я трymаю ў руках нейкую апаратуру і кажу, што тут трэба шукаць. „Тут капайце!” — даю я загад. Людзі капаюць роўна ў прастакутніку, а там труна. Яна нейкая старажытная, але выглядае зусім, як новая. Дубовая. Голае полье, а труна стаіць у прастакутніку.

Астроне! Ты часта пішаши пра труну, што яе значэнне залежыць ад гадоў таго, каму яна сніца. Мне сорак.

МАЙКА

Астроне! Гэта я ўжо ведаю: калі майму мужу сніца, што разбіваецца самалёт, дык ужо загадзя вядома, што здараўца нешта кепскае. Аднойчы яму прыснілася такое на бацькаву смерць,

Плаці і плач

Адгалоскі

З цікавасцю прачытаў я артыкул Яўгена Мірановіча п.з. „Плаці і маўчы” („Ніва” № 43). Так, сёння за ўсё трэба плаціць і часта салёнімі грашыма. З кожнай зарплаты адлічваюць 20% падатку. Плацім за ваду, электрычнасць, хаця за гэта і калісці людзі плацілі. Плацім за школу і хаця пачатковыя і сярэднія школы пакуль бясплатныя, але падручнікі і шырткі касмічна дарагі. За карыстанне тэлевізарам, радыё-

прыёмнікам, телефонам салёна плацім. Хочам параўнанца з Захадам меўшы ніzkія зарплаты. Работы маладым няма. І каб атрымаць добрую пасаду ці дастаща ў добрую школу, трэба мець вялікае знаёмства і грошы — хабар. І добра ведаю, што спадкаемцы бальшавікоў ўсё маюць і іхнія дзецы забяспечаны да самай смерці, але яны найбольш лаюць гэты парадак. Ад чаго афёры? Крадуць і нажываюцца розныя прайдзісветы-чыноўнікі і таму такія вялікія падаткі.

Мікалай ПАНФІЛЮК

Каманда Гайнаўскага белліцэ з трэнерам Раманам Данілюком.

Перамаглі белліцэісты з Гайнаўкі

Агульнапольскі турнір мужчынскіх праваслаўных каманд па валейболу адбыўся 23 кастрычніка 1999 года ў Тарэспалі. У шасці камандах, якія выступілі ў Агульнаадукацыйным ліцэі ў Тарэспалі, ігралі вучні сярэдніх школ, студэнты і дарослыя. З Бельскага Падляшскага выступалі вучні Комплексу сельскагаспадарчых школ і каманда настаўнікаў з гэтай жа школы і белліцэя. Ад імя Гайнаўкі прыехала школьнай каманда Комплексу школ з дадатковым навучаннем беларускай мовы. Дзве каманды Брацтваў праваслаўнай моладзі прыбылі з Чорнай-Беластоцкай і Лісцеца. З Варшавы даехалі слухачы Праваслаўнай духоўнай семінарыі.

У турніры перамагла школьнай каманды гайнаўскага белліцэя, якая ў фінальным матчы выйграла з ігракамі Брацтваў праваслаўнай моладзі, што дзейнічае ў Чорнай-Беластоцкай. Пераможцамі, якія ў мінулым дабіваліся ўжо поспехаў у розных школьніх турнірах арганізаваных на Беласточчыне, сталі Марцін Мароз, Марцін Аксантовіч, Адам Аўксенцюк, Дар'юш Ялоза, Андрэй Шадуя, Тамаш Ацкевіч, Юрка

Васілюк і Кышыштаф Аўсянюк. Трэнерам каманды-пераможца з'яўляецца настаўнік фізкультуры Раман Данілюк, які разам з настаўніцай Іалантай Семянюк і школьнімі балельшчыкамі ездзілі на праваслаўнае мерапрыемства. За першое месца ў турніры гайнаўскія ігракі атрымалі кубак і ўзнагароды.

Па-за конкурснымі змаганнямі выступілі дзве валейбольныя дзяўчычы каманды з бельскага белліцэя і Комплексу сельскагаспадарчых школ. У матчы перамаглі ігракі з сельскагаспадарчай школы і атрымалі ўзнагароды ад бельскіх прыходаў.

Арганізаторамі турніру былі праваслаўныя прыходы, праз пасрэдніцтва якіх запрашэнні траплялі ў школы і арганізацыі. Удзельнікі мерапрыемства хвалілі добрыя ўмовы для ігры і выдатную арганізацыю.

— Суддзі-прафесіяналы прыязджалі з Белай-Падляшскай. Усё было праведзена хутка і прафесійна, а пасля турніру ігракі і ўсе балельшчыкі былі запрошаны на абед, — адзначыў настаўнік Раман Данілюк.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

Начная аблава

Апошнім часам здараюцца выпадкі крадзяжу жывёлы, якую слянне пакідаюць нанач на пашы. У Арлянскай гміне слянне самі кінуліся лавіць зладзеяў. А здараўлася гэта ў пачатку кастрычніка ў Вульцы.

— Вяртаўся я вечарам з поля ад кароў, — расказвае адзін з слянін гэтай вёскі. — Раптам заўважыў я фары аўтамабіля, які з шашы павярнуў на палівую дарогу і паехаў пад лес, дзе пасвіліся каровы. Гэта ўстрывожыла мяне і я стаў наглядаць за машынай. Легкавік спыніўся ля кароў, патухлі фары. „Напэўна зладзеяў”, — падумалася мне, — і я пабег у вёску за дапамогай. Да мне далучыўся малады гаспадар (у вёсцы амаль усе пенсіянеры) і мы ўдваіх вярнуліся на шашу. Аўтамабіль увесь час стаяў у полі. Падысці да яго мы пабягліся. Вярнуліся мы ў вёску і тэлефонічна паведамілі паліцыю. Нам паабя-

цілі выслаць патруль і загадалі ісці на шашу і наглядаць за аўтамабілем. Мой калега ўзяў сваю машыну і з выключальнымі фарамі паехаў на шашу і спыніўся ля чыгуначнага пераезда. За пять мінут з'явіўся паліцэйская машына з Бельска. Рух на шашы заўважылі зладзея, якія выехаў на шашу ў іншым месцы і пачалі ад'язджаць у напрамку Гайнаўкі. Наша і паліцэйская машыны кінуліся ім наўздангон, а яны пачалі ўцякаць. Відаць, бельскія паліцыянты паведамілі гайнаўскіх калег, бо на-сустрач выехаў яшчэ адзін патруль. Уцекачы трапілі ў засаду. Калі мы даехалі да месца затрымання аўтамабіля, аказаўлася, што ў ім быў лекар у кампаніі дамы, а ў зацішніце месца падаліся яны, каб..., — смеяцца селянін. — Напалохаліся мы здорава, але і пасмаяліся ўсе таксама ўдоваль.

ЛАХІМ

Niba

ТЫДНЕВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

Выдавец: Праграмная рада тыднёвіка „Niba”.

Старшыня: Яўген Мірановіч.

Адрас рэдакцыі: 15-959 Бялысток 2, ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149.

Тэл./факс: (0 85) 743 50 22.

E-mail: niwa@kurier-poranny.com

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury i Sztuki.

Галоўны рэдактар: Віталь Луба.

Сакратар рэдакцыі: Аляксандар Максімюк.

Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-

Свярбурская.

Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандар Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярбурская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга.

Канцылярыя: Галіна Рамашка.

Камп'ютэрны набор: Яўгенія Палоцкая, Марыя Федарук.

Друкарня: „Orthodruk”, ul. Składowa 9, Bialystok.

Teksty przesypane redakcji do druku pocztą elektroniczną powinny być dołączone do listów w postaci plików typu .RTF (Rich Text Format). Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwroca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstu nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

Prenumerata:

1. Termin wpłat na prenumeratę na I kwartał 2000 r. upływa 5 grudnia 1999 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe na terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch” na terenie całego kraju.

2. Cena prenumeraty na IV kwartał 1999 r. wynosi 19,50 zł.

3. Cena prenumeraty z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 39,45; pocztą lotniczą Europa — 48,05; Ameryka Płn., Pld., Środk.,

Afryka, Azja, Australia — 65,05. Wpłaty przyjmują „RUCH” S.A. Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa. Nr konta PBK S.A. XIII Oddział Warszawa 11101053-16551-2700-1-67.

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką wynosi 2,60 zł, a kwartalnie — 33,80 zł. Wpłaty przyjmują Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, Bialystok, ul. Zamenhofa 27, nr konta PBK S.A., Oddział Bialystok, 11101154-207917-2700-1-65.

Ніўка

Галерэя „Ніўкі”

«Еўрасаюз, як ты мне мілъ...»

Фота Славаміра КУЛІКА

Фрашкі пра нашых

Плюю ў бараду

Сам не *свой*, дзяўбу калоду, каб дадзёубціся да мёду.
Сэнс знайсці ў рабоце мару, каб не дзёўбаць векі дарам.
Свой смяеща з тэй натугі, а за ім рагоча другі,
Ні то вораг, ні пакепнік. Вось дык сведкі! Не аслепнуць,
Калі нават жарну ў вока трэскай, што ляцяць на бокі.
Нат паходзіш — невядома, ці ў таго ўсе ў хаце дома.
Мо палічыць за загану тое. У морду мо дастану?!

Як калісьці — пан над паны! — роднаму зусім адданы
Намагаўся: „Звольніць гада! Nie opluwa niech! Nie gada!”
А хваліў я з усёй сілы, да аміну, да магілы,
Ды хваліба, як з мінамёта, з ног паваліць ідыёта.
Ды хваліць *z nazwiska* трэба, узвышаць ажно да неба.
А калі не хваліш прама — адрас дай, бо будзе драма!..

Вось такая панарама.

Вандал АРЛЯНСКІ

Двухлітарная крыжаванка

1	2	3	4
	5	6	
7	8		9
10			4
11			12 13
5	14	2	3 15
16		17	6

з эстрадай, 2. Альфрэд, німецкі заолаг (1829-84), 3. самка казла, 4. губернскі горад у Расіі, 6. здымак, 8. старожытныя Палесціна і Фінікія, 9. наракайла, 11. зарок, 13. натуральны абмен, 14. горад і правінцыя на захадзе Ірана, 15. сталіца Бангладэш.

(Ш)

Рашэнне крыжаванкі складуць літаратуры з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя разшэнні, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 40 нумара

Гарызантальна: Ліван, кананерка, палон, аброк, ААН, траверс, іпадром, акт, Нітра, батон, Радзішчаў, Гаага.

Вертыкальна: званіца, Ленін, норка, кільватэр, акрэдытыў, пярун, клоун, аса, ніт, капітан, Аю-Даг, бочка.

Рашэнне: Алена Анішэўская.

Кніжныя ўзнагароды высылаем Аляксандру Дабчынскаму з Беластокі і Мікалаю Сазановічу з Навін-Вялікіх.

Вертыкальна: 1. невялікі рэстаран

Пра пункт гледжання

Аднойчы Бернард Шоў гутарыў з адной дамай:

— Ці шаноўная лэдзі аддалася б мне за мільён фунтаў?

— М-м-м... — какетліва адказала саноўная дама.

— А за адзін фунт?

— Кім вы мяне лічыце?! — абурылася тая ж.

— Гэта мы ўжо ўстановілі, — адказаў славуты пісьменнік, — а цяпер толькі вызначаем цену.

Прыведзены дыялог паказвае, што прыстойнасць, так як і згаданую Сідрам Макацёрам антанімную ёй чокнутасць („Ніва” н-р 45), можна асэнсуюваць па-рознаму, залежна ад індывідуальнага пункту гледжання назіральnika. Нават блізнятны не могуць знаходзіцца ў адным месцы, і кожны індывідуум глядзіць на свет з унікальнага індывідуальнага пункту, у тым ліку спадар Макацёра і я.

Спадар Макацёра наракае, што не разумее, хто наш, а хто не наш. Бо час цяпер такі настаў, што не адзін Макацёра не разумее не толькі гэтага, але ёсьць тая, што і яшчэ больш ад Макацёра не разумеюць. Калісі бывала жыццё: усё ясна было, што на шырокім свеце дзеялася! Тлумачэнні зверху прысыпалі, што ў чужых канюшнях ЦРУ і бяды, а ў нас — светлая будучыня!

А вось сёння ліст з мінулай эпохі, а не беларусіст з В-вы якісь, пакрыўдзіўся на Макацёра, але зараз жа канструктыўна пакрытыкаваў, значыць пахваліў, што сам Макацёра вельмі аўтарытэтна пацвердзіў. Але пры чым тут той з В-вы? Спадаром Макацёрам, таксама з майго пункту гледжання, валодае нейкая закамплексаванасць, што мабыць час абыходзіцца з тым з В-вы так, як з віном, а з Макацёрам — як з малаком.

Спадар Макацёра папракае мяне, што я знаходжу ў нас аналагі таму, што дзе-

Беларускі цырк

Сямён Георгіевіч

Першая адслона:

Канал РТВ. Час спікерскага верхаводства. Заглядаючы Чарнамырдзіну ў саноўны рот:

— У нас только идиот против объединения с Россией.

І на сустрэчы з беларускімі актыўістамі ў Гайнайцы (той жа час). Цынічна, з абачлівым разумам:

— Вы нас критикуете — и ждёте от нас поддержки?

Логіка! Акадэмічная.

Другая адслона:

Пенсіянерскае бяздомніцтва „Ніва”. За зачыненымі баравікамі дзвярыма прыступ частковай амнезіі:

— Чалавек, які кіруе Беларуссю, не хоча, каб была Беларусь, а хоча аўяніння з Расіяй. Такога цуда цяжка дзе знайсці.

І задаючы пагоду (тут жа). Падкрэслена:

„Даўціны” Андрэя Гаўрылюка

* * *

— Паведамляю, спадар кіраўнік, што я ўчора ажаніўся...

— Віншую! Вельмі цаню жанатых працаўнікоў, бо ўсе яны ахвотна астаяюцца ў бюро пасля працы.

* * *

— Чаму ты такі сумны?

— Сёння мая жонка загадала мне выбіраць: гарэлку або яе.

— Ну і што?

— У гэтым месяцы купляю аўтамабіль.

— Будзе мне сумна без жонкі.

ецца вакол нас. А чаму ж закрываць вочы на сваіх („нашых“)? Мо мы лыкам шытых? Адмывайце чужыя канюшні! — здаецца настаўляць Макацёра. Вельмі цікавае настаўленне... Ці не *Кароткі курс* гэта? Не, не Іосіфа, а Сідара Макацёра! На свой лад... Прафесіяналы і гавораць, што амаль кожны чокнуты на свой спосаб.

Хай Макацёра мае рацю! Но і чаго ж калюжыща ў нашай Задрыпонії? Бярэма сусветныя вышыні! І скідайма забралы з Сані Кваха ці Электрыка Вялікага, так як Макацёра прыкладна з сябе! Дзеля прасветлай яснасці.

Спадар Макацёра абураецца і на крыдку сваім святасцям. Правансальскі сярэднявечны (?) вяшчун не асведаміў яго, што святасцей многа і яны таксама прывязаны да пункту гледжання. І святасцям тым, вядома, патрэбны інквізітары. А калі ласка: ёсьць ахвотны паганяйла ў чужыя чыслішчы. Хвалены лістам з мінулай эпохі, пра што сам аўтарытэтна пасведчыў. Ахвотны на лад, парадак і дысцыпліну! Як у Тамерлані, Таркемады ці *Coso*, пра сучаснага нам земляка канфідэнцыяльна не згадваючы — святасці!

Макацёра стварае ўжо Кангрэзацью свяшчэннай канцыляры. Не дачакаўшыся летняга эсхаталагічнага здзяйснення красае аўтадафэ. Годзе з Макацёрам, хай сам цягне чытачоў у змрочнае мінулае і азарае сваім зарывам.

Здаю сваю маньцкую парту. Спадарам рэдактарам камень з сэрца зваліца. А то траба было б пазываць мяне і тлумачыць: Ведаеце, разумееце, мы... тут, так, атрымоўваєм заўагі ад хваленага лістам. Ведаеце... разумееце?..

Мая хата з краю.

Адам МАНЬЯК

— У нармальных абставінах беларусы Беласточчыны павінны карыстацца падтрымкай з боку Беларусі. Калі мы прыйдзем да ўлады, усё будзе нармалёва. Слова акадэміка!

Very good! Беларускі Выщэх („Не чую, не бачу“) пачаў бачыць. Раптам — цуд!

— стаў відушчым.

Сідар МАКАЦЁР